

Dr. Hikmet Kıvılcımlı

**Türkçenin Üreme Yolları
ve
Dil Devrimciliğimiz
Sadık Göksu**

köXüz

Yayımları

Türkçenin Üreme Yolları ve Dil Devrimciliğimiz

Sadık Göksu

köXüz

Dijital Yayınlar İndir - Oku - Okut - Çoğalt - Dağıt

**Bu kitap ilk defa: 1966 yılında Tarihsel Maddecilik
Yayınlarında yayınlanmıştır.**

Bu kitap KöXüz sitesinin dijital yayınıdır.

**Kar amacı olmadan, okumak ve okutmak için, indirmek, dijital olarak
basamak ve dağıtmak serbesttir.**

Alıntılarda kaynak gösterilmesi dilenir.

köXüz

Yayınları

İÇİNDEKİLER

Yayınevinin Notu.....	3
-----------------------	---

GİRİŞ

Türkçede Prensip-Disiplin.....	9
Konu ve Karşılaştırma.....	12

BİRİNCİ BÖLÜM

Türkçenin Üreme Aygıtı: Kapılar.....	15
1- "R" Kapısı.....	17
2- "T" Kapısı.....	19
3- "L" Kapısı.....	20
4- "N" Kapısı.....	20
5- "Ş" Kapısı.....	22
6- "S" Kapısı.....	23
Kapıları Somutlaştırma: Uygulama.....	25
Kapıları Şemalaştırma: Uygulama.....	27

İKİNCİ BÖLÜM

Türeme Avadanlığı: Örnek Çeşitleri Bir Kıyaslama.....	33
Türkçenin Örnek Çeşitleri.....	35
Eylemin Etkisi.....	38
Normal Etki.....	40
Belirli Etki.....	40
Etki Yordamı.....	41
Pasif Etki (Müteessir).....	41
Normal Pasiflik.....	41
Belirli-Sınırlı Pasiflik.....	42

Aşırı Pasiflik.....	42
Aktif Etki.....	42
Normal Aktiflik.....	42
Belirli Sınırlı Aktiflik.....	43
Aşırı Aktiflik.....	43
Aşırı Aktif Etki.....	43
Normal Aşırı Aktiflik.....	44
Belirli Aşırı Aktiflik.....	44
Aşırının Aşırısı Aktiflik.....	44
Aygıt, Alan, Nesne Ad-Sanları (İsim ve Sıfatları).....	44
Normal Nesne.....	44
San Aygıt.....	45
Aşırı San (Sıfat).....	45
Belirli Canlı Aygıt.....	45
Aygıt.....	45
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	47
Genel Düşünce ve Uygulanışlar Türkçenin Doğurganlığı.....	49
Türkçe Söz Ebeliği.....	53
I- Üreme Aygıtı - Eylem Çeşitleri Haritası.....	53
II- Türeme Avadanlığı - Ad, San Örnek Çeşit Haritası.....	54
"Dil Devrimi" Ne Demektir?.....	57
Türkçenin Yabancı Sözcükleri SİNDİRİMİne Örnekler.....	60
Türkçenin Tarihsel Gelişimi.....	61
Türkçecilerin İki Hastalığı.....	65
Birkaç Deneme.....	69

GİRİŞ

TÜRKÇEDE PRENSİP-DİSİPLİN

Aydın genç kuşağımız bir çıkmazın uçurumuna düşürülmüştür. Her Türk'ün açıkça anlayacağı sözcükler kullanıldığında, gençlerin, ağızlarının tadı kaçırılmışça ekşidiğini görüyorsunuz. Öte yandan, uyduruk yazı diline başvursanız, her saat başı hangi gelişigüzel uyduru ile karşılaşacağınızı bilmediğiniz için, anlaşma güçleşiyor. Almanya'da YAPRAK Dergisini çıkaran gençlerden biri, bir dostumuza yazdığı mektupta durumdan şöyle yakınıyor:

"Acı olan durum şu ki, dili konuşma dilimize uygun olan bir yazı, içindeki fikirler ne olursa olsun "GERİCİ" yazı diye daha okunmadan damgalanabiliyor. Genç ve kültürcü yazarlarımız, yazılarının sadece okunması için, bilhassa diğer yazarlarımız tarafından, tenkid ettiğiniz dili kullanmaya zorlanıyorlar."

Bir dil, oturaklı terimleriyle, (Locution Verbiale) denilen söz gelimleri ile düşünceyi geliştirir. Dilin gelişimi için Düşünce Yaratıcılığı ne denli gerekli ise; Yaratıcı Düşünce için de, İşlek Dil en az o denli gereklidir;

Bir Toplumda, Düşünceyi yoketmek mi istiyorsunuz? O Toplumun dilini bozuk plağa çevirin; ortada ne akıl kalır, ne fikir. Tarihsel gelişim üzerine sağlam bir fikre sahip olanların; nereden geldiğini pek iyi görebildiği GERİCİLİK temsilcisi bir habis ruh, Türkçeyi toplum yapımızla ilişiksiz bir çorbaya çevirmekle, bilgini halka, aydınları birbi-

rine ve toptan herkesi Yaratıcı İnsan Münasebetlerine ve Emeğine düşman etmiş, yabancılaştırmıştır.

Hangi bahane ile harekete geçildiğini biliyoruz: Gelişen her dil gibi Türkçe de, iki zıt gidiş tutturmuş bulunuyor. 1- Türkçe içinden, birçok sözcük ve deyimler atılıyor. Buna dilin "arınması" deniyor. Bu olumsuz, eksi gidiştir. 2- Türkçeye, birçok yerli, yabancı sözcükler ve deyimler sokuluyor. Buna Türkçenin *zenginleştirilmesi* adı veriliyor. Bu olumlu, artı gidiştir. Bunlar her dilde az çok olağandır. Ama, Türkçeye gelince, arıtma işinde de, zenginleştirme işinde de belirli, objektif, dilin kendi yapı Disiplininden gelmiş Prensiplerimiz yok. Her eli kalem tutan aydın, kendini UZMAN yerine koyduğunu bile düşünmeksizin, beğenisine, sağ duyusuna göre davranıyor. Türkçemiz, önüne gelenin, sırf yakıştırmayla sözcük uydurabildiği bir dil olmuştur. Türkçenin gelişimi, olağanüstü başıboş ve başıbozuk bırakılmıştır.

Başıboşluk, hürriyet değil, prensipsizliktir. Başı bozukluk, Medenilik (sivillik) değil, disiplinsizliktir. Oysa, Türkçenin de bir gelişim prensibi ve disiplini vardır. Her canlı varlık gibi, Dilimiz de, başıboşluğa ve başıbozukluğa karşı kahramanca savaştadır-. Yazık ki, savaş hem emek ve zaman israfı oluyor, hem kuşaklar, Toplumunu geliştirici güçler arasına "nifak tohumları" sokuyor, hem de, ekmek ve sudan dana çok açlığını duyduğumuz Düşünce Gücümüzü, araçsız, dolayısıyla kısır bırakıyor.

"Dilimizin Kurtuluş Savaşı"na katılmak için, anlamını kitabın üçüncü bölümünde açıklayacağımız, dil uyduruculuğuna ve kaydırıcılığına gerek yoktur. Türkçeyi kendi yapı prensipleri dışında zenginleştirmeye ve arıtmaya kalkıştıkça, ya taklitçiliğe ya da tahrifçiliğe düşüyoruz. Türkçenin bugünkü en önemli konusu, kendisinde işleyen arınma ve zenginleşme prensip ve koşullarını baltalamamaktır.

Türkçenin arınması, kuşdiline çevrilmesi değil, Türklerin birbiriyle daha kolay, daha doğru ve güzel, Düşün-

ce-Duygu-Dilek değiştokuşu yapabilmelerini sağlamak demektir. Dilimiz, Kars'tan Edirne'ye değin uzanan topraklarda Türkçe konuşanları alışverişten alıkoyan sözcük ve deyimlerden arınmalıdır.

Orta zekâ ve bilgide olan herkesin kolayca anladığı ve belirlice kullandığı sözcük ve deyimler, ŞECERE'sine bakılıp, "Türkçe değildir" diye yazı dili dışına sürülürse, ne denli İlericilik adına davranırsak davranalım, yapılan, en Gerici DİL ŐOVENLİęİ-IRKÇILIğİ olur. Bilmeden de olsa, Türklerin birbirleriyle konuşma ve dşnşme yollarını tıkamak, Türk milletinin birliğine saldırmak, Türkiye Halkının konuşma hürriyetini ve düşünme hakkını kısıtlamak, elinden almaktır. Bu bakımdan, en çok halkçı geçinen "solcu"ların, halkça anlaşılmayacak sözcüklere dadanmaları, bindikleri dalı kesen, "aşağıdan yukarı" gibi sloganlarla da bağdaşmayan, aşırı bir tuhaflıktır.

Dilimizde yıllardan beri süren kargaşalık, büyüme ve normal gelişme semptomları sayılamaz. Bütün kargaşalıkların başı, dilimizin olanaklarını bilinçlice işletemeyişimizden geliyor. Dilimizin gelişmesi üzerine, her ne kadar teorik bir tartışma son derecede gerekli ise de, bu araştırmamızın başlıca konusu, öncelikle dilimizin olanaklarının onun kurallarına uygun olarak işletilmesidir. Teori ile ilgili görüşlerimizi, Birinci ve İkinci Bölümdeki Pratik araştırma ve tekliflerimizden sonra, çnc Bölümde bulacaksınız.

Türkçenin olanakları ise, yabancı sözcükleri oğtş ile, kendi sözcüklerini retilişinde toplanabilir. Türkçenin başka dillerden aktarılan sözcükleri OğTM aygıtları pek az dile nasip olacak sadelikte ve değerdedir. Türkçenin kendi köklerinden yeni sözcükler yaparken işlettiği ÜRETİM avadanlıkları da, en ileri dillerinkinden aşağı kalmaz.

Bu araştırmamızda belirli amacımız, dil araştırıcılarımızın gözlerinden kaçmış gözüken ve üzerinde durulduğuna

hiçbir yerde rastlamadığımız Türkçe ÜRETİM ve ÖĞÜTÜM aygıt (alet), avadanlıklarına (cihazlarına) ve işleyişlerine kısaca işaret etmektir.

İncelememiz üç bölüme ayrılıyor:

- 1- Türkçenin Üreme Aygıtı,
- 2- Türkçenin Türeme Avadanlığı ve Örnek Çeşitleri,
- 3- Genel Düşünce ve Uygulamalar.

Birinci ve ikinci Bölümler daha çok TEKNİK araştırmalar olduğundan, okuyucu için yoruculuğu da göz önüne alarak, can sıkırmamak için şemalaştırılmış özetle yetinmeyi tercih ettik. Her okurun, konuyla ilgisi derecesinde o şemalar üzerinde serbestçe işleyebilmesine yer bıraktık. Üçüncü Bölümde, o teknik araştırmalardan çıkan TEORİK, TARİHSEL ve PRATİK birkaç sonuca değindik.

Çok yer tutacağı için, sıra sıra örnek çeşitlerini ayrıntıları ile veren eylem (fiil) levhalarını kitaba koymadık.

İlericilik adına yapılan yanlışlıklara karşı çıkışımızdan, Türkçenin sadeleşmesi ve tutarlı bir dil olmasından yana bulunmadığımız anlamının çıkarılamayacağı, özellikle araştırmamızdan açıkça bellidir. Araştırmamızın bölümlerine girmeden, hazırlıkta yardımını esirgemeyen bilim adamı ve arkadaşlarımıza teşekkürü bir borç biliriz.

KONU VE KARŞILAŞTIRMA

Araştırma konumuz, Türkçe sözcüklerin üreyip türeme yolları, kuralları ve biçimleridir. Hemen söyleyelim ki, araştırmamızın içine, Güneş-Dil Teorisi kadar dahiyane de olsa, hiçbir sübjektif çaba, yaratış, yorum girmeyecektir. Yalnız ve ancak dilimizin kendi öz ve yaşayan gelişiminde gerçekten varolagelmiş bulunan ÜREME AYGITLARI ile TÜREME AVADANLIKLARI, tıpkı bir fizik gibi, hep Objektif eleman ve münasebetleri ile ele alınacaktır.

Araştırma yordamımızı ve yolumuzu en iyi aydınlatacak şey, başka dillerde bulunan üreme ve türeme aygıt

ve avadanlıklarından alınacak canlı örneklerdir. Çeşitli dillerden alınan bu örneklere araştırmada gerektiğince yer verilmiştir. Ama bu diller arasında Arapça, özellikle BÂB'larının üreme ve türemedeki büyük elverişliliği dolayısıyla başlıca örnek olarak alınacaktır. Batıya esrikçe yüzümüzü çevirdiğimizden bu yana, Arap dilinin de, büyük diller arasında tutuğu önemli yer unutulmuş, genç kuşaklarca da hiç öğrenilmemiş olabilir. Gerçek şudur ki yeryüzü kadim medeniyetlerinin sonuncusu olan İslâmlik, dilini o zamana dek gelip geçmiş medeniyetlerin ana kaynağında, Irak ve Mısır Medeniyetlerinde işlenmiş buldu. Bu da, Arapçanın olağanüstü olgun ve karşılaştırmaya elverişli bir örnek oluşunun nedenlerinden sayılabilir.

Osmanlıca ile biraz alışverişi bulunan her Türk'ün bileceği gibi, Arapça'nın pek imrenilmeye değer BÂB'ları ile "EMSİLE-İ MUHTELİFE" adlı iki dil üreme ve türeme cihazı vardır. Biz bunlardan birincisine Üreme Aygıtı, ikincisine de Türeme Avadanlığı adını veriyoruz.

Arapça'nın *Üreme Aygıtı*, "F-A'-L" (FEALE) diye okunan 3 sessiz harfli bir kök sözcükten çıkarılma "İF-AL"- "TEF'İL"- "İNFÂL"- "İSTİF'ÂL"- "MÜFAALE" gibi başlıca beş eylem (fiil) üretici "kapı"dır.

Arapça'nın *Türeme Avadanlığı*, yine aynı üç harfli kök sözcüğün "Feale-Yef'ilü-Fi'len-Fâilün-Mefulün-Lem'yef'ul-Lemmâ yef'ul-Mâ yef'ul-Lâ yef'ul-Len yef'ul-Uf'uLLâ tef'ul-Fa'leten Fu'leten - Fueylün Fa-âlün-Mâ ef'alehu-Ef'il bih" gibi biçimlerde tasrif edilerek kök eylemin (fiilin) anlam nüans ve görevlerini çoğaltan 21 kadar "*Örnek Çeşitleri*" "Emsilei Muhtelifesi"dir.

Bu iki Sözcük Çoğaltma cihazı sayesinde, Arapça en yeni anlamları kapsayacak sonsuz zenginliğe sahip görünür. Şimdi acaba, Türkçe'de bu veya buna benzer ÜREME-TÜREME aygıt ve avadanlıkları var mıdır, yoksa yok mudur? Eğer varsa, o aygıt ve avadanlıklar hangileridir

ve nasıl kullanılırlar? İşte araştırmamız, bu yöndeki çabaların ve sonuçlarının bir plâni ve kanevası olacak biçimde kısa bir özetlemeden ibarettir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKÇENİN ÜREME AYGITI: K A P I L A R

Türkçe'nin eylem yaratıcı aygıtı, örnek olarak gösterdiğimiz Arapçanın üreme aygıtında bulunan bütün "kapı"ları karşılar. Ayrıca Arapçada ve bilinen hiçbir büyük dilde eşi bulunmayan Üreme Aygıtı kapıları da açar.

Türkçedeki Üreme aygıtı kapılarından en önemli 6 tanesi başta gelir. Bunları ayrıntılarına girmeden özetleyelim:

1- "R" Kapısı

BİRİNCİ KAPI: Kök eylemin (fiilin) sonuna ÖZ olarak bir "R" harfini, fonetiğe uyduracak başka sesli ve sessiz harflerin yardımı ile yerleştirmekten doğmuş yepyeni eylemlere açılan kapıdır. Bu kapı hemen hemen tam Arapçadaki "İF'ÂL" kapısı ile açılan görevi yaratır. Kapmak'tan kapTIRmak gibi. Kap kökünün sonuna, "R" öz eki "TI" hecesi yardımıyla katılmıştır. Her eylemin (fiilin) fonetik yapısına, ses bünyesine göre "R" öz ekini uygulamaya yarayan Yardımcı Hece harfleri az-çok değişir.

Olağanüstü zenginliklere açılan bu üreme aygıtı kapısında kök eylemin uğradığı değişiklik, eylemi söyleyen kişinin başkasına etki yapması biçiminde olur. Almak, kişinin birşeyi kendisinin almasıdır. Aldırmak, kişinin o şeyi başka bir kişiye aldırmasıdır.

Eğer eylem, kişinin büsbütün kendi içine işleyen anlamda ise, bu kapıya sokulduğunda, o eylemin kök harf-

lerinde bile değişiklik meydana gelmekte, büsbütün dışa vuran zıt ve yepyeni anlamlar doğmaktadır. "Ölmek", kişinin sırf kendi içinde geçer. Oysa "ÖLDÜRmek", ölümün kişi dışında başka, ikinci bir kişiyi etkilemesidir. Burada KÖK harfleri değişmemiş, "Öl" olduğu gibi kalmıştır. Öte yandan "Gelmek", kişinin sırf kendisi için etkidir. "GeTİRmek" kişi dışında, kişinin kendisinden başka ikinci bir varlığı etkiler. Burada kök eylemin (gel) son harfi olan L değişerek T'ye dönmüştür. Yine "Gitmek", kişinin yalnız kendi varlığını ilgilendirir. "GöTÜRmek", ise, kişinin kendisi dışında başka, ikinci bir varlığı etkiler.

Bu kapının Türkçede ne yaman eylem anlamları yaratabildiğim birkaç örnekle canlandıralım:

Yemek: Kişinin kendisini beslemesi.	YeDİRmek: kişinin başkasını beslemesi.
Kaçmak: Kendi varlığını yabancılara götürmek.	KaÇIRMak: başka varlığı, ya da aklını yabancıla-tmak.
Duymak: kendisi.	DuyURmak: başkasına.
Düşmek: kendisi.	DüşÜRmek: başkasını.
Uçmak: kendisi.	UçURmak: başkasını.
Göçmek: kendisi	GöçÜRmek: başkasını..
Doymak: kendisi	DoçURmak: başkasını.

Bir de şu anlam kıvraklıklarına bakalım:

Savmak: kendi başından	SavURMAK: başka yönlere.
Buymak: (soğuktan donmak).	BuyURmak: (başkasına emretmeyi, eşit yaşayan atalarımız dondurucu bulmuşlardır.)

Bazı unutulmuş kökleri bu yoldan izleyebiliriz: "Kavurmak", aslında "KavURmak" olduğuna göre, onun kök sözcüğü "kavmak" olmalıdır. Bugün Anadolu köylerinde, bir nesne kurudukça kabuklaşıp kabuğu kalkarsa ona, "kavlamak", ya da "kavlanmak" denir. Çakmak taşıyla ateş yakmaya yarayan kurutulmuş mantar parçasına "kav" denir.

2- "T" KAPISI

İKİNCİ KAPI: Kök eylemin sonuna özek olarak bitişik "RT" harflerinin eklenmesiyle meydana gelir. Bunu Arapçanın "Tef'il" kapısına benzetebiliriz. Ama doğrusu, ondan bambaşka çeşitte bir anlam değişikliği sağlar ve pek az dilde örneği bulunan durulukta açık seçik anlam belirliliği yaratır.

"Kapmak", kişinin kendi yaptığı bir işlemdir. "KapTIRmak", kişinin kendinden dışarıda ikinci bir varlığa yaptırdığı işlemdir. "KapTIRTmak" ise, ikinci varlık işlemini belirten "TIR" ekinin sonuna ve oradaki "R" özekine bitişik bir ikinci "T" özeki katmakla meydana gelir.

İkinci kapının eylem değişikliğinde; bir varlığın, ikinci bir varlık aracılığı ile, üçüncü bir varlığa yaptığı etki anlatılmış olur.

Örnek: a) Ahmet elmayı KAPAR, b) Ahmet elmayı Mehmet'e KAPTIRIR. c) Ahmet elmayı Mehmet aracılığı ile Hasan'a (üçüncü bir kişiye) KAPTIRTIR..

Fransızcada bir eylemin, (mesela attraper = yakalamak), önüne ikinci bir eylem (faire) katılarak yaratılabilen anlam (faire attraper), Türkçede sona bir tek TIR hecesi katarak elde edilir (YapTIRmak). Bu birinci, "R" kapısıdır. İkinci "T" kapısı için Fransızcada bütün bir cümle yapmak gerekirken, Türkçede bir T harfinin araya girmesi ile, (yaptıRTmak) biçiminde yepyeni bir eylem üretilir.

3 - "L" KAPISI

ÜÇÜNCÜ KAPI: Kök eylemin sonuna özek olarak "L" harfinin yerleştirilmesi işlemidir. Bu eylem (fiil) biçimi, Fransızcadaki, (Latince "Homo = İnsan" sözcüğünden bozma ve Pronom indefinis = belirsiz önad denilen) "ON" pronomunun başa getirilmesi ile elde edilen anlamı hatırlatır. Arapçadaki "İstif'al" kapısı ile ancak uzaktan bir karşılaştırma ilgisi gösterir.

"Kapmak", kişinin kendi yaptığı işlemdir. "KapILmak", kişiye dışarıdan bir başkasının yaptığı etkidir. Çok basit bir biçimde, bütün Türkçe eylemlerinin sonuna bir "L" öz ekinin yerleştirilmesi ile meydana gelir.

Üçüncü kapının "L" kapısının eylem değişikliğinde, bir varlığın öteki varlıklara değil, tersine öteki varlıkların o varlığa etkisi söz konusudur. Burada süjeden (kişiden) dışarıya etki yerine, objeden (dışarıdan) içeriye etki yapıldığı gösterilir. Bu kadar belirli (determine) ve açık anlam, ne Fransızcanın "ON" pronomundaki müphemlikte, ne de Arapçanın "İstif'al" bâbındaki soruda vardır. Düz eylemler (yapmak, etmek, kapmak, geçmek, vs.), Birinci "R" kapısı, İkinci "T" kapısı (yaptı Rmak, ettirRmek, yaptıRTmak, ettirTmek, vs.) hep merkezden çevreye, süjeden objeye, kişide nesneye doğru akıp işlerken, "L" adını alan Üçüncü kapıda işlemin akını birdenbire tersine döner, çevreden merkeze, objeden süjeye, nesneden kişiye doğru akıp etki yapar.

yapILmak, edİLmek, kapILmak, geçİLmek ve ilh.. Eylemlerin etkilerinde, yönlerinde en ufak bir tereddüde ikiyüzlülüğe yer yoktur.

4 - "N" KAPISI

DÖRDÜNCÜ KAPI: Kök eylemin sonuna özek olarak "N" harfini (tabî her zaman fonetiğe, Türkçenin ses tadına uygulanarak) yerleştirmekle yaratılır. Bunun Arapça

karşılığı "İNFIAL" bâbıdır. Fransızcadaki "SE", Almanca-daki "SICH" ve ilh gibi üçüncü kişi yerine geçen yabancı dil önadları Türkçedeki "N" Kapısı eylemlerinin anlamlarını okşarlar.

Çok ince anlamlı ve çok orijinal yönlü gücü ile yaşayan ve yaratıcılığını ayakta tutan "N" kapısı, yabancı medeniyetlerin dil etkileri yüzünden gereği gibi işletilememiştir. Hatta halk dilinde işleyen bu kapının pek çok derin ve güzel anlam biçimleri, yazı (medeniyet) ve İstanbul diline geçmeden yitme, yitirilme yolunu tutmuştur.

Açmak: Kişinin dış bir nesnedeki örtüyü kaldırmasıdır, açılmak: Kişinin kendi üstündeki örtüyü atmasıdır-. Saçmak: Kişinin bir nesneyi ortalığa ortalığa yaymasıdır; saçılmak: Kişinin bir nesneyi kendi üzerine yayması olur. Örtmek: Kişinin dışındaki nesneyi; örtünmek: Kendi kendisini etkiler. Kaçmak: Kişinin bir tehlike önünde yer değiştirmesidir, kaçılmak: Kişinin tehlike önünde kendisini değiştirerek olaya adapte olması işlemdir.

Dördüncü kapının, "N" kapısının eylem değişikliğinde, bir varlığın *kendisinin kendisine yaptığı etki* anlatılır. Burada, ne dışarıdan içeriye, ne içeriden dışarıya akan bir işlem vardır. Ne süje veya kişi objeye veya dış nesneye, ne obje veya dış nesne süjeye veya iç kişiye etki yapar. Süje doğrudan doğruya süjeyi, kişi kendisini etkiler. Bu açık determinizmi (belirlendiriciliği) ve dinamizmi (kivraklığı) ile Türkçe "N" Kapısının, doğuda Arapça, Batıda Fransızca, Almanca, İngilizce gibi dillerde bulunan benzer eylem yaratıcı değişimlerden sonsuz derecede üstün bulunduğu kolayca anlaşılır-. Yaşayan halk dilinde işlediği halde yazı ve İstanbul dilinde "N" kapısından gelme ince ve gürbüz eylemlerin dumurlaştığına, yitirildiğine birkaç örnek verelim:

Yapmak: Kişinin içinden dışa etkidir; yapılmak: İstanbul ve yazı Türkçesinde de kişinin kendisine bir şey

edinmesi anlamına gelir; ama Rumeli Türkçesinde ona alaycı bir kendini beğenmişçe gösteri böbürlenmesi anlamı verilir ki, bu, yazı dilimizde yitmiş gitmiştir.

Ermek: Kişinin bir amaca ulaşmasıdır. erinmek: Anadolu Türkçesinde pek ince bir ruh tepkisini capcanlı deyimlendirir. Öyleyken İstanbul Türkçesinde yok olmuştur.

(Almak - Alınmak), (salmak - salınmak) gibi nice ince-likler yeni yeni işleyebiliyor.

5 - "Ş" KAPISI

BEŞİNCİ KAPI: Kök eylemin sonuna özek olarak bir "Ş" harfini katmakla yaratılır.

(öpmek)ten öpüşmek), (sevmek)ten (sevişmek), (sarmak)tan (sarışmak) vs. gibi... Bu kapının benzeri Arapçada yok, büyük batı dillerinde az bulunabilir. Başka dillerde bütün bir söz kalabalığı ile ancak belirtilen en ince ve derin anlamlar, Türkçede bir tek "Ş" harfi ile sağlanıverir.

Beşinci kapının, "Ş" kapısının eylem değişikliğinde, KARŞILIKLI ETKİ anlamı dirilir. Eylemde hem dıştan içe, hem içten dışa, hem süjeden objeye, hem objeden süjeye, hem kişiden nesneye, hem nesneden kişiye bitmez tükenmez aksiyon-reaksiyon (ETKİ-TEPKİ) akımı gider gelir.

"Ş" Kapısının nüans zenginlikleri hazineleri taşırır:

(Yapmak): Süjenin tek yanlı etkisidir; (yapışmak): süje ile obje arasında karşılıklı etki-tepkilerin deyimidir.

(Almak): Süjenin tek yanlı benimseyişidir; (alışmak): Süjenin de, objenin de birbirini karşılıklı benimsemesi, yadırgamaması olur.

(Gitmek): Kişinin yer değiştirmesidir; (gidişmek): Fransızcadaki (prurit) sözcüğünün anlattığı yaman kaşıntı, kaşıkça kaşınan yerin akson-refleksle daha ge-

nişleyici kaşintısı üzerine, kaşıyanla, kaşınan arasında karşılıklı gidişler anlamını canlandırır.

Anılan 5 ana Kapıdan başka Eylem Kapıları da vardır. Örnek:

6- "S" KAPISI

ALTINCI KAPI: Kök eylemin sonuna özek olarak bir "S" harfini uygulamakla yaratılır. Yalnız bu ekleyiş çok ince fonetik özelliklerle uygulanır. Eylem kökünün son harfi "L" veya "N" olursa "S"den önce seslilerle asortileştirilmiş bir "M" veya "K" harfi "S" kapısını kurmakta yardımcı ek olur.

(Gülmek)ten (gülümSemek), (kanmak)tan (kanıKSamak) vs. gibi... "Ş" kapısı gibi "S" kapısı da başka dillerde pek tam karşılığını ve benzerini bulamaz. (Almancanın "VER" örneği biraz buna çalar).

Altıncı Kapının, "S" Kapısının eylem değişikliğinde; EK-SİK ETKİ anlamı, eylemdeki azalış, küçülüş, ufalış, daralış, kısalış belirtilir.

(Gülmek): Tam, bütün ve tüm gülüştür; (gülümSemek) az, yarım, eksik, dar, kısa, ufak, gülüştür.

(Akmak): Normal, tüm ve bütün gidiştir; (aksamak): anormal, eksik, yarım akış, gidiştir.

(Kanmak): Bir şeye bütünü ile tüm inanmaktır; (kanıKSamak): Kanmanın anormalleştiğini, eksildiğini, yarım yamalaklığını gösterir.

Onun için (kap-kapa-mak)tan icat edilmiş (kapSamak), pek de Türkçenin dehasına uygun bir buluş sayılamaz; ancak, "İçinde bulundurmak" anlamı, tüm "kapa-mak" anlamının ufağı, eksiği sayılmış olsa gerek.

"S" Kapısı, bütün öteki kapılar (Eylem Üremeleri) gibi, ileride işaret edeceğimiz türevler (Ad-San Örnek Çeşitleri) ile de katışarak, pek çok biçim ve anlamlı eylemler (filler) üretir:

(Kaçmak)tan (kaçIMSAmak), (kaçINSAmak); (kaçIRSAmak), (kaçIRTSAmak), hatta (kaçıŞSAmak) ve ilh gibi.

Burada, bütün o imkânları sayamayız. Gene, eylemlerin, aşağıda göreceğimiz Ad, San Türeme Avadanlığında yarattıkları Örnek Çeşitlere girdikten sonra, yeniden eylem kapıları açmaları da, bu kısa araştırma sunumuza sığamaz.

KAPILARI SOMUTLAŖTIRMA: UYGULAMA

Eylem yaratan üreme aygıtının belli baŖlı 6 kapısında, iŖleyen ayrı görevleri göze çarptırmak için Ŗöyle canlandırabiliriz:

KÖK eylem (fiil)

Yapmak
Vurmak
Dövmek
Yırtmak
Sürmek
Sevmek

1. "L" Kapısı

Yapılmak
Vurulmak
Dövülmek
Yırtılmak
Sürülmek
Sevilmek

2. "N" Kapısı

yapılmak
vurulmak
dövülmek
yırtılmak
sürülmek
sevilmek

3. "R" Kapısı

yaptıRmak
vurduRmak
dövdüRmek
yırttı Rmak
südüRmek
sevdiRmek

4. "T" Kapısı

yaptırTmak
vurdurTmak
dövdürTmek
yırtırTmak
südürtTmek
sevdirTmek

5. "Ş" Kapısı

yapıŞmak
vuruŞmak
dövüŞmek
yırtıŞmak
sürtüŞmek
seviŞmek

e. "S" Kapısı

yapıMSamak
vurUMSAMak
dövÜMSEmek
yirtİMSamak
sürtÜMSEmek
sevİMSEmek

KAPILARI ŞEMALAŞTIRMA: UYGULAMA

Üreme Aygıtının 6 kapılı eylemlerinde, her kapının anlam etkisini ve anlam yönünü ok ile etkinin süjesini ve objesini yuvarlak (o) ile gösterirsek anlamların şeması daha basitleşir;

Kökü eylem	Kapısı	"N" Kapısı	Kapısı	Kapısı	Kapısı	"Ş" Kapısı
					  	
↓	↑	↻	┆	→	→→	↻↻
GİY' mek	GİYİL' mek	GİYİN' mek		GİYDİR' mek	GİYDİRT' mek	GİYİŞ' mek
KAÇ' mak	KAÇIL' mak	KAÇIN, mak		KAÇIR' mak	KAÇIRT' mak	KAÇIŞ' mak

Beş kapının özek harfleri (L,N,R,T,Ş,), bir eylem kökünün son harfi olurlarsa, aynı harfli kapıda eylem üremesi, iki şık gösterir:

a) Benzer harfli kapıda eylem üremesi olamaz.

"L" Kapısına örnek:

ALmak ALIL ALINmak ANDIRmak ALDIRTmak ALIŞmak

"N" Kapısına örnek:

ANmak ANILmak ANIN? ANDIRmak ANDIRTmak ANIŞmak

"Ş" Kapısına örnek:

AŞmak AŞILmak AŞINmak AŞIRmak AŞIRTmak Aşışmak

Birinci ve ikinci (LN) örneklerinde eylem üremesi imkânsızdır. Son (Ş) örneğinde kakofoni çokluğundan dil o eylemi, dile büsbütün güç gelmediği halde kullanmamıştır. (AŞIŞmak) Türkçemizde yoktur; ANIŞmak ise; kullanılmadığı halde, psikoloji alanına elverişli, kulağa munis geliyor.

b) Benzer harfli kapıda eylem üremesi için sesli, sessiz uygun yardımcı harfler araya katılır. "R" ve "T" kapılarında son kök harfinin sertliğine ve yumuşaklığına göre, T veya D ile uygun sesliler de uygulanır. SARMak SARILmak SARINmak SARDIRmak SARDIRTmak SARIŞmak ÇATmak ÇATILmak ÇATINmak ÇATTIRTmak ÇATIŞmak.

Birçok eylemlerin silik kalabilecek anlamları Üreme Aygıtının 3 kapısına göre incelenirse, kolayca çözüleceği kendiliğinden anlaşılır. Örnek: Anadolu halk dilinde Kanırmak ve Kanırtmak en güçlü sözcüklerdendir. Yazı ve İstanbul dilinde ise, anlamı henüz yeterince anlaşılama-

miş kalır. O iki sözcüğün KAN kökünden R ve kapılarına göre üremiş buldukları gözönüne getirilince: (Kanmak) başkasının dileğine uymak, (Kanırmak) bir nesneyi kişinin dileğince bükmek, (Kanırtmak) bükürmek anlamları arasındaki yakınlık zorlamasız belirmiş olur.

Böylece üreme kapılarını bilmek, anlam incelenmelerini kolaylaştırır;

Eylemlerin determinizmi, (fiillerin belirliliği) duruca bilinerek işlenirse, birçok zorlama sözcüklerle Türkçemizi zedelemekten kurtuluruz. Dilimizin eylem (fiil) üretimi normal yoldan, Türkçenin kendi dehasına uygun olarak rahatça gelişir. Bu günkü konuşma dilimizde bulunmakla birlikte, yeni anlam ihtiyaçları üzerine seçilecek pek çok işletilmemiş, kör kalmış eylemler kolayca silkinirler, çabuk benimsenebilirler.

Nitekim, kuralı düşünülmeksizin ortaya atılıp da tutunmuş ne kadar yeni eylem çeşidi varsa hemen hepsi de, tesadüfen, o bilince çıkarılmamış Üreme aygıtı kurallarına uydukları için tutunmuş ve yaşamaya başlamışlardır. Örnek, olarak (SAVMak) eylemini ele alalım;

SAVMak SAVULmak SAVUNmak SAVDIRmak SAVDIRTmak SAVUŞmak

Yaşayan Türkçede en canlı duran eylem çeşidi "Ş" Kapısındaki (SAVUŞmak)tır. "L" Kapısı, canlı ise de, ancak "SAVULun" gibi seyrek kullanımlıdır. SAVDIRmak ile SAVDIRTmak; Rumeli Türkçesinde güzel bir karşılık taşır: Hastalığın iyileşip geçmesini anlatır. Yazı ve İstanbul dilinde bu anlamlar, ileride belirteceğimiz mekanizmayla, hor görülüp atılmıştır. Oysa büyük bir sözcük ihtiyacını bütünüyle karşılamaya yararlı eylemlerdir her ikisi de... "Öz Türkçe" sözcük "icat"ları içinde en tutunan eylemlerden biri ise pek duygulu olduğumuz (SAVUNMA) eylemidir. Hemen herkesçe benimsendi. Gittikçe dal bu-

dak salıp yaşıyor. Çünkü, Savma eyleminin "N" kapısına uygundur.

Buna benzer ilk akla geliveren örnekler: (Anmak)tan (Anılmak), var, (AndıRmak) var, (Andırtmak) yok gibidir; (Anışmak) neden olmasın? "Fikir tedaisi"ne kişilik olarak "çağırışım" gibi yanlış ve yabancı terimler uydurulacağına, anışmak pek iyi gelebilir; ama, Türkçenin kendi gerçek Üreme Aygıtı bilinmezse veya bilinçle kullanılmazsa, dilimiz keyfi, uyduruk sözcüklerle dolup karma karışır; içinden çıkılmaz. Gene öyle: (Kapmak)tan kapılmak gibi, az kullanılan (Kapışmak) gibi (Kapınmak) da dirilebilir; Dolmaktan (Dolunmak), (Doluşmak), Gitmekten (Gidinmek) neden yerlerini bulmasınlar? Kurmaktan nasıl (Kuruntu) var ise, (Kurunmak), (Kuruşmak) bu gün yeni doğmuş şu veya bu anlamı kapsayabilir. Satmaktan (Satış) var, (Satışmak) işlemiyor (Satinmak) yok.

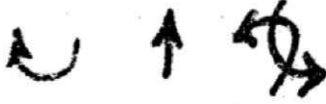
Bu örnekleri anmakla yalnız imkânları hatırlatmak istiyoruz. O imkânlardan yararlanmak tek kişinin yetkisi ve görevi olamaz.

Üreme Aygıtının 5 Kapısı, söylediğimiz gibi, sadece belli başı kapılardır, bütün kapılar değildir. Ayrıca, bu kapıların katışımları kendilerinden çok daha fazla anlam kapıları açabilirler Üreme Kapıları ad ve san (isim ve sıfat) çeşitleriyle de katışarak eylem çeşitleri yaratırlar. Konunun uzun ayrıntılarına girmemek için bu katışimli eylem çeşitlerinden birkaçına işaret edelim:

Kaçmak'tan, Kaçınılmak: (kendisinden sakınarak kaçılır olmak)

kaçırılınmak: (bir başkasınca kaçırılır olmak)

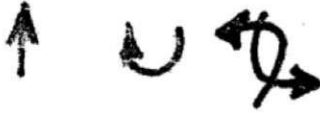
kaçınılışmak: (birbirinden çekinerek kaçır olmak)

kaçıştırılmak: (araya sokulup gözden yitirmek)

kaçırılışmak: (birbirini ikide bir bilmeden kaçırarak)

kaçılınışmak: (birbirini sakınılır sayıp kaçırarak)

kaçırtılmak: (bilinmeyen yere kaçırılarak kılmak)

kaçıltılmak: (bir şeyden sakındırıp kaçırılmak)

kaçıştırmak: (bir şeyi gözden kaçırılmak)

kaçıştırtmak: (birine bir şeyi gözden kaçırılmak)

kaçırtılışmak ve ilh, ve jlh...

Bir bakıma akıl kaçırılacak gibi karışık görünen bütün bu Üreme Kapıları, gündelik yaşamada pratik ihtiyaç gü-

cüyle her beceren tarafından yer yer kullanılırlar. Gelişigüzel bir eylemden, ilk akla geliveren anlamlar sonsuzluğa doğru uzanırlar. Anlamların kıvraklığı, anlamsızlık değildir. İlk bakışta o kadar çetrefil görünen (KAÇIRTI-LIŞMA) sözcüğüne dikkat edelim: İki kişinin veya iki varlığın birbirlerini karşılıklı olarak başka araçlarla kaçırılır kılmaları.. gibi uzun sözlerle deyimlendirilecek bir kavramdır. Ana dili Türkçe olmayanı şaşkına çevirebilecek olan bu kıvraklık, iyi Türkçe bilene güç gelemmez.

Gerek bundan önce işaret ettiğimiz ÜREME AYGITININ, gerekse bundan sonra kısaca belireceğimiz TÜREME AVADANLIĞININ bütün yaratıkları: EYLEM (fiil) ÜRETME Kapıları ve AD (isim), SAN (sıfat) TÜREtecek olan ÖRNEK ÇEŞİTLERİ, Türkçede hemen hep "SON-EK"lerle yapılır. Başka dillerde ise, üretme ve türetmeler çoğunlukla "ÖN-EK"lerle yapılır. Türkçe üreme ve türeme kurallarının hemen hiç değişmeksizin uygulanmaları gibi iyiliğine özelliği, sonekle yapılmaları ile de üstünlük göstermiş olur. Anlam hiyerarşisi bakımından insan önce kök sözcüğün ana düşüncesini kavrarsa, ondan doğacak her kapının anlam ayrıntılarını kavramaya daha iyi hazırlanmış olur.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜREME AVADANLIĞI: ÖRNEK ÇEŞİTLERİ BİR KIYASLAMA

Eylem (fiil)lerin ÜREME AVADANLIĞI'nı, Arapçanın "Emsilei Muhtelifesine" benzetmiştik. Bu, sırf kıyaslama kolaylığı için doğru olabilir. Yoksa Arapçanın "Emsilei muhtelifesi" (ÖRNEK ÇEŞİTLERİ) çoğunlukla bayağı eylem konjügezonları (fiil tasrifleri) sırasına girerler. 6 tanesi (FEALE: yaptı- 'YEF'İLÜ: yapıyor-Fİ-LEN: yapmak-FÂİLÜN: yapan-MEF'ULÜN: yapılmış-FU'LETEN: yapılış) gibi epey kısırca fiil sıygalarını gösterir; 6 tanesi (LEM-LEM-MÂ-MÂLÂ-LEN YEF'ÂL, LÂ TEF' AL) gibi fazlaca yasakları (nehiy sıygalarını); 2 tanesi (ÜF'ÜL: yap,-LİYEF'ÂL: yapıla) gibi kısa buyurmaları (emir sıygalarını) içine alır.

Biz eylem sıygalarını TÜREME AVADANLIĞININ ÖRNEK ÇEŞİTLERİ sırasında saymıyoruz. Çünkü her dilde bu sıygaların daha zenginleri bulunur. Hele Türkçenin eylem konjügezonları (fiil tasrifleri) hemen hiç bir dilde eş bulunmayacak zenginliktedirler ve ayrıca "şaz", "istisna" tanımaksızın, bütün eylemler için, bir çocuğun hemen belleyivereceği kadar basit-inanılmaz kolaylıkta düzenlice işleyen sıyga tasrifleri herkesçe işlendiği ve pek iyi bilindiği için, ayrıca anılmaya yer bırakmazlar.

Arapçanın asıl ÖRNEK ÇEŞİTLERİ içinde sayılmaya değer orijinal 5 "emsilesi" vardır. Bunları meşhur üç harfli' (DaReBe: vurdu) eyleminin kökünden ele alalım.

1- DARBETEN: Eylemin YORDAMını gösterir. (Türkçesi: VURMA).

2- DURBEYBÜN: Eylemin eksik, küçük olduğunu gösterir. (VURUCUK):

3- DARRÂBÜN: Eylemin AŞIRI YAPICISINI gösterir. (PEK VURAGAN, VURAN).

4- MADRABUN: Eylemin PASİF YERini gösterir. (VURULACAK YER, NESNE).

5- MIDRABUN: Eylemin AKTİF ALETini gösterir. (VURULACAK ALET).

Arapçanın 5 Türeme çeşidine karşılık, Türkçenin "ÖRNEK ÇEŞİTLERİ" inanılmayacak kadar çok ve gerçekten çeşitlidir; Başka dillerde birkaç harfle yapılan bu Türeme Örnekleri, yapımına Türkçede alfabenin hemen hemen bütün harfleri katılır. Yalnız Arapçadaki anılan 5 orijinal Türeme çeşidine karşılık Türkçedekilerden bir kaçına işaret edelim:

DARBE: Henüz dilimizde aynen kullanılıyor. Oysa, Türkçede DARBE anlamını karşılayacak ayrı ve belirli nüans veren ayrıntılı sözcük türevi hiyerarşileşir:

(Sesliden önce M) VURMA: Normal lâalettayin (darbe).

(Sesliden sonra M) VURUM: Belirli, sınırlı (darbe.)

(Sesliden sonra Ş) VURUŞ: (Darbe)nin daha aşırı yordamı.

DUREYB (darbecik): Türkçede küçültüm örnekleri için den yalnız iki grup çeşidini analım:

(C-sesli-K) VURUCUK, VURMAK, VURUŞÇUK: küçük darbe.

(C-sesli-G-sesli-Z) VURACAĞIZ, VURUŞACAĞIZ, VURMACAĞIZ, Vuruşacağız: hem küçük, hem acımalı darbecik.

DARRÂB (mübaleğa ism'i fail: pek vurucu): Türkçede, gene derece derece hiyerarşi güden üç basamaklı örneklerle kaşılır:

(G-sesli-CÇ) VURGUÇ (dalgıç gibi): Pek, becerikli vurucu.

(Sesli-G-sesli-N) VURAĞAN (Durağan gibi): Pek aşırı vurucu.

(Sesli-N-G-sesli-N) VURUNGAN (sakıngan gibi): Kendi kendisine pek vuran.

MADRAB (vurulacak yer nesne)
MIDRAP (Türkçede hâlâ kullanılan vurgu aleti mızrap)
Her ikisi de gene derece ve nüans ayrıntıları ile birçok Türkçe örnek çeşitleriyle karşılanırlar;

(Sesli-K) VURAK (durak gibi) vurulacak yer,

(Sesli-M-sesli-K) VURAMAK (basamak gibi): Vurma ya elverişli nesne.

(Sesli-N-sesli-K) VURANAK (kasmaktan Kasnak gibi): Vurma aygıtı.

(Sesli-Ğ-sesli): VURAĞI (Kırmak'tan kırağı, yapmaktan yapığı gibi): Vurucu nesne.

(G-sesli) VURGU (Burmak'tan burgu gibi): Vurma âleti. Ve ilh., ve ilh.

TÜRKÇENİN ÖRNEK ÇEŞİTLERİ

Türkçede AD (isim) ve SAN (sıfat)ları çoğaltan TÜREME AVADANLIĞININ bütün ayrıntılarını saymak ciltler doldurur. Biz burada yalnız en belli başlı ÖRNEK ÇEŞİTLERİN semalaşabilecek özetini verebiliriz:

MASTAR: hiç değişmeden, olduğu gibi ad ve san görevini alır;

Ekmek eyleminden (eski deyimi ile EKMEK) yenilen: EKMEK

Uçmak eyleminden eski Türkçeden diriltilmiş,

cennet: UÇMAK

Çakmak eyleminden ÇAKMAK (kıvılcım aleti) gibi.

KÖK: mastarın sonundaki "mek", "mak" düşürüldükten sonra kalan eylem kökü tek başına en çeşitli ad ve sanlara elverir:

Etmek eyleminden ET (yenilen, hareket sağlayan, etki yapan);

Ermek eyleminden ER (zaman olarak: erken, kişi olarak: erkek);

İtmek eyleminden İT (köpek)

Ekleme eyleminden EK (lahika)

Kap-kapamak'tan KAP (ev eşyası)

Saçmak'tan SAÇ (insan başının tüyü)

Sapmak'tan SAP (bir nesnenin tutulacak eki) vs. gibi.

Sona "E"-"A" seslisi konularak KÖK eylemlerden çıkabilen örnek çeşitler sanıldığından daha ilgi çekicidir:

Ekmek'ten EKE (gelişkin kabadayı) dermekten DERE (yağmur sularını toplayan küçük akar su)

Sapmak'tan SAPA (aykırı yol, çıkmaz)

Kurmak'tan KURA (Anadoluda rüya karşılığıdır; Kara-kura: kâbus;)

Karmak'tan KARA (siyah)

Yarmak'tan YARA (vücutun bir yerinde kopup yarılması) vs., vs..

Sona "İ"-|"-"-Ü"-U" seslisi konularak KÖK eylem-
den örnek çeşitler yapılır.

Bu dahi bundan öncekiler gibi eylemin çok yanlı ve çok
anlamalı türevler sunmasını sağlar.

Yapmak'tan YAPI

Kap-kapa'dan KAPI

Satmak'tan SATI (Anadoluda erkek "Satılmış" adına
karşılık kız adı "Satı" boldur)

Tartmak'tan TARTI

İrmek ("ermek" eyleminin aslı) İRİ

Dermek'ten DERİ

Germek'ten GERİ

Sarmak'tan SARI (pek sarmış bu renk Türkü)

Karmak'tan KARİ (erkekle evlenince ona karan)

Yarmak'tan YARI (ikiye bölükten biri)

Durmak'tan DURU (su durunca berraklaşır).

Kurmaktan KURU

Aşmak'tan AŞI

Korkmak'tan KORKU

Aymak'tan AYI (ayık durulması gereken tehlikeli hay-
van?) vs., vs...

Görüyoruz: Eyleme hiç bir sesli veya sessiz harf kat-
maksızın fiilin mastarından veya kökünden ("maddei as-
liyesinden" oldukları gibi yapılan TÜREMEler de, eylemin
Kök'üne katılan SESLİLER (A veya E; İ veya I, veya U,
veya Ü) ile yapılan TÜREMEler de ÇOKYANLI ad ve sanlar
olurlar.

Bundan sonra anacağımız SESSİZ harflerin seslilerle ayarlanarak sonek olmaları üzerine doğan sözcüklerin anlamlarında az çok belirli bir yöneliş ve sistemleşme göze çarpar. Gerçi bu sözcükler içinde de epey iki yüz-lü; çift veya çok anlamlıları vardır. Ama, ana çizgilerinde herbirinin bir yönden anlam kazandıkları sezilir. Bin yılların işlediği bu anlam yönlerini bilince çıkarıp geliştirmek, Türkçeye birçok yeni yahut unutulmuş sözcükleri YAP-MACIKSIZ, UYDURUKSUZ kazandırabilir.

EYLEMİN ETKİSİ:

Şu anlam basamaklarından geçer:

NORMAL ETKİ (gelişigüzel, alâlade tesir): **(M-sesli)** sonekle, yani eylem KÖKünün sonuna önce bir "M" harfi, sonra bir sesli harf konularak yapılır.

Etmek'ten ETME (etmeyi yasaklama değil, etmek durumunu belirtir)

Yapmak'tan YAPMA

Duymak'tan DUYMA

Almak'tan ALMA (Anadolu bilinen meyvaya "elmâ" demez)

Saçmak'tan SAÇMA, vs., vs....

BELİRLİ ETKİ: Burada eylem yukarıki kadar başı-boş değildir. Az çok sınırı ve yönü muayyenleşmiş gibidir, (sesli + M) sonekli, yani, eylem kökünün sonuna önce bir "sesli harf" (E, A, İ, I, U, Ü" harflerinden biri), ondan sonra "M" harfi konur.

Çalmak'tan ÇALIM,

Yolmak'tan YOLUM,

Delmek'ten DELİM,

Üzmek'ten ÜZÜM,

Dizmekten DİZİM

Durmak'tan DURUM, v.s, vs... gibi.

ETKİ YORDAMI (tesir tarzı): Burada eylemin gördüğü işin metodu, biçimi, davranışı ve ilh. belirir. Hemen hiçbir dilde bulunmayan bu anlam nüansı, Türkçede gene eşsiz "Ş" kapısından baş gösterir, (sesli + Ş) sonekiyle yapılır*.

Ekmek'ten EKİŞ,
İnmek'ten İNİŞ,
Yukarı'dan YOKUŞ
ALİŞ-VERİŞ-GİDİŞ-GELİŞ vs., vs... gibi.

Eylemin (fiilin) bu üç türlü etki durumu en yaygın ve en işlek örnek çeşitlerini verir. Hemen hiç eylem yoktur ki, bu üç etki durumuna uygun şaşmaz türevler yapmasın.

PASİF ETKİ (MÜTESSİR);
Gene 3 anlam basamağından geçer:

NORMAL PASİFLİK (lâalettayyin pasif eylem etkisidir): (**sesli+ K**) sonekiyle, yani, eylem KÖKünün sonuna önce bir sesli (**İ-I-U-Ü lerden**) ve sonra bir "K" harfi eklenerek yapılır.

Eğmek'ten EĞİK;
Ermek'ten ERİK (meyva ve erik);
Giyemek'ten GİYİK (atalarımızın geyik derisi giydikleri çağ)
Kaçmak'tan KAÇIK;
Delmek'ten DELİK;
Almaktan ALIK;
Salmak'tan SALIK;
Çelmek'ten ÇELİK;
Kaymak'tan KAYIK;
Delmek'ten DELİK;
Solmak'tan SOLUK;
Eşmek'ten EŞİK;
Olmak'tan OLUK;
Kalmak'tan KALIK (evde kalmış kız!)
Büzmek'ten BÜZÜK vs., vs...

BELİRLİ - SINIRLI PASİFLİK: (Eylemin pasif etkisi sıkça, eksikçe, normalin altında, görünür.) (**sesli+NT+sesli**) soneki ile yapılır.

Dernek'ten DERİNTİ
Çıkmak'tan ÇIKINTI
Burmak'tan BURUNTU
Kurmak'tan KURUNTU
Bölmek'ten BÖLÜNTÜ
Salmak'tan SALINTI
Kaşımak'tan KAŞINTI, vs., vs...

AŞIRI PASİFLİK: (Eylemin pasif etkisi normalin üstünde, fazlaca görünür.) (**Sesli + N**) sonekiyle yapılır.

Dernek'ten DERİN (içi pek çok şey dertop edecek oluş)

Ğelmek'ten GELİN (öyle gelmiş ki sonu, gidişi yok kızın!)
Almak'tan ALIN (insanın en alımlı yeri, cephesi, açık yeri)
Kalmak'tan KALIN (üst üste kalıp yığılmış tabakalar.)
Yalmak'tan YALIN (kılıcın parıl parıl kınından çıkışı) vs.

AKTİF ETKİ (MÜESSİR)

Gene 3 anlam derecesi basamağından geçer.

NORMAL AKTİFLİK: (lâalettâyin fe'âl, yapıcı, edici etki durumunda bulunan eylemdir.) (**Sesli + K**) sonekiyle yapılır. Ama, buradaki sesli harfler Pasif etkidekinin zıddı "E" ve "A" seslileri olur.

Kaçmak'tan KAÇAK
Salmak'tan SALAK
Ulamak'tan ULAK (elçi)
Ürkmek'ten ÜRKEK
ermek'ten ERKEK
Dölmek'ten DÖLEK (İstanbul'un uslusu yerine Anadolu'da).

Saçmak'tan SAÇAK
Batmak'tan BATAK
Dalmak'tan DALAK
Ölçmek'ten ÖLÇEK
Atmak'tan ATAK, v.s, vs...

BELİRLİ-SINIRLI AKTİFLİK: (Eylemin aktifliğinde biraz kısıntı; normalden azlık, muayyenlik vardır.) (Sesli + M + sesli + K) sonekiyle yapılır. Burada dahi sesli harfler ya "E", ya "A" olur.

kaçmak'tan KAÇAMAK (yemek adı, davranış)
basmak'tan BASAMAK

AŞIRI AKTİFLİK: (Eylemin etkisinde normalden üstün bir aktiflik sezilir.) (G + sesli + N) sonekiyle yapılır.

Sesliler: "İ", "I", "Ü", "U" harflerinden biri olur.
İlk "G" harfi "K" da olabilir.

Ermek'ten ERGİN
Olmak'tan OLGUN
Yanmak'tan YANGIN
Çapmak'tan ÇAPKIN
Solmak'tan SOLGUN
Eşmek'ten EŞKİN
Basmak'tan BASKIN
Azmak'tan AZGIN
Bezmek'ten BEZGİN
Dizmek'ten DİZGİN
Üzmek'ten ÜZGÜN, vs., vs...

AŞIRI AKTİF ETKİ (Arapçanın "Mübalâğa ism'i fail'i)

Gene 3 anlam basamağından geçer.

NORMAL AŞIRI AKTİFLİK: (Sesli + Ç) sonekiyle yapılır. Yalnız sesliler çoğunlukla "İ", "I", "U", "Ü" olur.

Bilmek'ten BİLGİÇ

Dalmak'tan DALGIÇ, vs., vs... gibi

BELİRLİ AŞIRI AKTİFLİK: (Sesli+ G + K+sesli + N) sonekiyle yapılır. Sesliler "E" veya "A" harfleri olur.

Durmak'tan DURAĞAN (ilçe adı)

Olmak'tan OLAĞAN

Yatmak'tan YATAĞAN

Solumak'tan SOLUĞAN, vs., vs...

AŞIRININ AŞIRISI AKTİFLİK: (Sesli +L+ N + G +sesli + N) sonekiyle yapılır. İlk sesli "İ", "I", "U", "Ü" harfleri olur; ikinci sesli: "A", "E" olur. Ortadaki sessiz harfler eylemin "N" kapısından veya "L" kapısından olduğuna göre "N" veya "L" olur.

Almak'tan ALINGAN

Çekmek'ten ÇEKİNGEN vs., vs...

Bu Örnek Çeşitlerden sonra yeniden bir çok yönü az belirliler gelir.

AYGIT, ALAN, NESNE AD-SANLARI: (İSİM VE SIFATLARI): (Arapçanın "Madrab" ve "Mıdrab" anlamından daha geniş sonuçlar)

NORMAL NESNE: (G-K+sesli) sonekiyle yapılır. Kök eylemin son harfinin sertliğine yumuşaklığına göre sessiz harf K veya G olur. Seslileri: İ-I-U-Ü harfleridir.

Vermek'ten VERGİ

Atmak'tan ATKI

Sürmek'ten SÜRGÜ

Karmak'tan KARGI, vs., vs...

SAN AYGIT: (E-A+G-K-sesli) sonekiyle yapılır

Yapmak'tan YAPAĞI

Kırmak'tan KIRAĞI

Kaşımak'tan KAŞAĞI

Aşmak'tan AŞAĞI

AŞIRI SAN (SIFAT): (Sesli + NÇ) sonekiyle yapılır:

Gülmek'ten GÜLÜNÇ

Ödemek'ten ÖDÜNÇ

Bilmek'ten BİLİNÇ (hemen tuttu.)

Sevmek'ten SEVİNÇ

Korkmak'tan KORKUNÇ vs., vs...

BELİRLİ CANLI AYGIT: (S+sesli + K) sonekiyle olur.

Kurmak'tan KURSAK

Bağırarak'tan BAĞIRSAK

Tutmak'tan TUTSAK vs., vs...

(Ç ve C) DİŞİ: (Sesli+C+sesli) sonekiyle olur. ECE
aslından gelir. Fonetige göre C Ç olur. Sesli: E, A'dır.

Görmek'ten GÖRÜMCE

Krallık'tan KRALİÇE vs., vs...

AYGIT: (Sesli+ Ç veya C) sonekiyle olur, gibidir.

Yenmek'ten YENGEÇ?

Bakır'dan BAKRAÇ?

Süzmek'ten SÜZGEÇ

SAN sıfat (C-sesli + M + sesli)

Sürünmek'ten SÜRÜNCEME

(İT)

Yemek'ten YİĞİT (İsparta kralının tek imtiyazı:

Başkalarına verilen yemeğin iki mislini haketmesi idi.)

(M-sesli-K)

İrmek'ten İRMİK

Tırmalamak'tan TIRMİK

KARAMİK, ÇERMİK, vs., vs...

Şİ, Şİ:

Ekmek'ten EKŞİ

Yakmak'tan YAKŞİ

Şİ, Sİ:

Yatmak'tan YATSI

Sak yatma: Anadolu'da uyanık, tetik durma

Saklamak'tan SAKSI

Yasamak'tan YASSI

Z:

Söylemekten SÖZ

Görmekten GÖZ

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GENEL DÜŞÜNCE VE UYGULANIŞLAR TÜRKÇENİN DOĞURGANLIĞI

Her teori ve metot, pratik ve sonuç içindir. Bundan önceki bölümlerde yaptığımız şematik incelemelerin biricik amacı; Türkçenin Üreme ve Türeme Aygıt-Avadanlıklarının, en elverişli yoldan yeni anlam ve terimleri yaratmalarınıdır. "Dil Devrimi" yıllarından beri çok sözcükler ortaya atıldı. Bunların çoğu, en çetrefil türlerden ve en uygun-suz anlam, fonetiklerle gelişigüzel öne sürülmüştü. İçlerinden pek azı yaşayabildi. Yaşayanlar, Türkçenin Üreme Aygıtlarına uygun düşenler idi. Uygun düşmeyenler, düzmece oldukları için zorlamayla dili bozdular. Bunlar sağlam bir vücuda batan dikenler gibi, "yabancı nesne" olarak, dilimizin yapısına kabul edilmemişlerse de, hâlâ dilimize zorla dayatıldıklarından, Türkçe bugünkü keşmekeş içinde bulunmaktadır.

Dilimizin gelişimi "Tabiî ıstıfaya" (Doğal eleşime) bırakılsa, bin yılların akışını beklememiz gerekirdi. Onun için ve aşağıda işaret edeceğimiz haklı sebeplerden dolayı, daha kısa sürecek bir "Suni ıstıfa" (yapma eleşim) yolu tutuldu. "Yapma" dendiğinde, her zaman olumsuz bir anlam, anormal ya da ölü bir sonuç akla gelmemelidir. Bilim, bir bakıma yapma yaratıklar dünyasıdır-. Yeter ki, objektif ve konkret davranılsın. Nitekim, yapma tohumlama (sun'î ilkah), hayvanlarda ve bitkilerde iyi döller almaya yarar. Hatta, bütün yediklerimiz, giydikle-

rimiz, barındıklarımız, kullandıklarımız hep yapmadır. Bu bakımdan, Sözcük Yapma da, bir hayvan veya bitki çeşidi yetiştirir gibi, dil kanun ve yolları ile gidilerek en elverişli, en doğru ve güzel sözcükleri yetiştirmenin bilim yolu ile olmalıdır.

Biz gidilebilecek yolların en iyisi olmaktan çok, üzerinde en az durulmuş fakat en verimli olacak bir araştırma yönü öne sürüyoruz.

Sözün işten çıktığı, konuşmanın, en çok çalışmanın gereği olduğu prensibini burda tartışacak değiliz. Prensipte gösteriyor ki, bütün sözcüklerin kökleri eylemler (fiiller) olabilir. Sözcük ve türemesinde tükenmez kaynağımız eylemlerdir.

Eylemler, ilkin sanılacağı kadar çok değildir. İngilizcede 5000 sözden 500 bin sözcük yapılması bunu gösterir. Türkçenin en güçlü eylemleri tek heceli olanlarıdır. Bunlar Arapçanın, Fe'ale, Darebe, Ketebe gibi sesli harfsiz üçer sessiz harfli ana fiillerini andırırlar. Her tek heceli Türkçe sözcük, ya başta bir sesli sonra bir sessiz olmak üzere iki harflidirler: Olmak, ALmak, ETmek gibi ya da başta bir sessiz, ortada bir sesli, sonda bir sessiz olmak üzere üç harflidirler: DOLmak, KALmak, SÖNmek gibi. Burada açıklaması uzun sürecektir biçimde, Türkçe tek hecelilerin özel liste - levhalarla plânlarını yaptık. Bulduğumuz tek heceli Türkçe eylemlerin sayıları, sesli harf başına şöyle hesap ediliyor:

Sesli harfler: A E O Ö İ I U Ü = toplam

Sesli harf başına sözcük sayısı: 50 30 25 18 25 18 17
15 = 198

İçinde dört harf bulunan tek heceli eylemlerimizi 13 tane bulduk. Bunların hepsinde üçüncü harf hep "R" kapısının harfidir. Dördüncü harf, 8'inde "T" kapısınıninkidir ve yalnız üçünde "P", ikisinde "K" harfleridir: "Artmak, bertmek, börtmek, dürtmek, kertmek, sürtmek, tart-

mak, yırtmak,), (çarpmak, çırpmak, kırpmak) gibi. Topladığımızda bütün tek heceli eylemlerimizi 211'den fazla bulamadık.

Bu tek hecelilerimizi 6 eylem kapısında çoğaltırsak 1477 olurlar. Ad-San Türeme Avadanlığında 20'şer de Örnek Çeşit verseler, 255400 sözcük ortaya çıkabilir. Yalnız tek heceli 200 kadar eylem böyle. Bir de çok heceli eylemlerimizi bu prose içinde üretip türetirsek, Türkçenin normal sözcük zenginliği bugünküyle ölçülmeyecek bir yüksekliğe ulaşır. Bütün problem, o üreme ve türemenin uygulanma yollarını iyi bilmek ve kullanmaktır.

TÜRKÇE SÖZ EBELİĞİ

Her Türkçe sözcük, bin yılların gelişimi ile, anlam ve fonetikçe birçok en uygun, en doğru, en güzel Eylem Kapıları açmış ve Ad, San türleri üretmiştir. O büyük hazineleri herkesin gözü önünde tutmak için SÖZ HARİTALAR! yapılır. Buna, bütün tek heceli ve çok heceli eylemler için, Üreme Aygıtı ve Türeme Avadanlığından örnekler verelim:

I - ÜREME AYGITI - EYLEM ÇEŞİTLERİ HARİTASI:

KÖK eylem:	DERmek	"L" Kapısı:	derİLmek
	UÇmak		uçUULmak
	YAPmak		yapILmak
	ÖRTmek		örtÜLmek
	DOYmak		doyUULmak

N" Kapısı:	derİNmek	R" Kapısı:	derDIRmek
	uçUNmak		uçURmak
	yapINmak		yapTIRmak
	örtÜNmek		örtÜRmek
	doyUNmak		doyURmak

T" Kapısı:	DerDIRTmek	Ş" Kapısı:	derİŞmek
	uçURTmak		uçUŞmak
	yapTIRTmak		yapIŞmak
	örtÜRTmek		örtÜŞmek
	doyURTmak		doyUŞmak

"S" Kapısı: DeriMSEmek
UçUMSAmak
YapIMSAmak
ÖrtÜMSEmek
DoyUMSAmak

ve ilh.

II- TÜREME AVADANLIĞI -

AD, SAN ÖRNEK ÇEŞİT HARİTASI:

Mastar	DERmek	UÇmak	D OYmak
Ad-San	?	UÇMAK	
KÖK	?	UÇ	
	DERE	?	
	DERİ	(UÇU)	(DOYU)
	DERME	UÇMA	DOYMA
	DERİN	UCUM	DOYUM
	DERİŞ	UÇUŞ	DOYUŞ
	(DERİK)	UÇUK	(Doyuk) (1)
	(DERİNTİ)	(UÇUNTU)	?DOYUNTU)
	DERİN	?	
	(DEREK)	UÇAK	(DOYAK)
	(DERENEK)	(UÇAMAK)	(DOYAMAK)
	(DERGİN)	(UÇKUN)	DOYGUN
	(DERİNÇ)	(UÇUNÇ)	(DOYUNÇ)
	(DEREGEN)	(UÇAGAN)	(DOYAGAN)
	(DERİLGEN)	(UÇUNGAN)	(DOYUNGAN)
	DERGİ (tuttu)	(UÇKU)	(DOYGU)
	(DEREGİ?)	(UÇUKU?)	(DOYUCU?)
	(DERİT?)	(UÇUT)	(DOYUT)
	(DERİMSİ)	(UÇUMSU)	(DOYUMSU)

Böylece bütün eylemlerin ve örnek çeşitlerin listeler halinde geniş şekilde levhaları yapıldığında, o haritalarda

her eylemin istenilen ve aranılan anlam ve nüansa uygun karşılığı veya birçok karşılıkları bulunur. Onların arasında da en uygunu terim olarak alınır.

Haritalarda soru işaretli sözcükler, fonetik bakımından az elverişli, parantez içindeki sözcükler daha çok elverişli diye, türler arasında bir yararlık ve önem basamağı dahi yapılabilir. Örneğin, ERMEK'ten "ER" tutunmuş bir sözcüktür. DERMEK'ten "DER" sözcüğü yoktur ve olamaz gibi gelir. DERMEK'ten "DERİN" tutunmuş bir sözcüktür. UÇMAK'tan, "UÇUN" DOYMAK'tan "DOYUN" yoktur ve güç dirilir sayılabilirler.

Buna karşılık, parantez içine alınanlar daha kolay dirilitir ve yaşatılır görünmektedir: DERMEK'ten (Derik, Derinti, Derecek, Dergin, Derinç, Deregen, Derilgen), UÇMAK'tan (Uçu, Uçuntu, Uçamak, Uçağan, Uçku), DOYMAK'tan (Doyu, Doyuntu, Doyak, Doyagan, Doyunç, Doygun) sözcük türleri sanki kullanımlarını bekler gibidirler. Yeter ki, her türün Üreme Aygıt ve Türeme Avadanlığı basamaklarındaki yeri, anlamı ve fonetiği iyi belirlendirilebilsin ve iyi seçilebilsin.

Bir anlamdaki eylemin istenilen nüansı Sözcük Haritalarında yoksa, anlamlarına bakmaksızın, o eylemin sırf fonetik benzerleri olan eylemler bulunur. Örneğin, YATMAK eyleminin fonetik benzerleri, KATMAK, SATMAK'tır. Gezmek eyleminin fonetik benzerleri, EZMEK, SEZMEK, BEZMEK'tir. Bu benzer eylemlerin birinin haritasında yaşayan bir örnek söz çeşidi varsa, o çeşide uygun öteki eylemlerden yapılacak örnek türleri en çok tutunma ve yaşama elverişliliği gösterebilirler. Örneğin, YATmak'tan "YATIK" BATmak'tan "BATIK", KATmak'tan "KATIK" sözcükleri Türkçede yaşıyorlar. SATmak'tan "SATIK", Atmak'tan "ATIK" yoktur. Ama bu iki sözcük yaşamak için çırpırır gibidirler. Yine Yatmak'tan "YATAĞAN" dipridiridir. "KATAGAN", "SATAĞAN", hele "ATAGAN" ve "BATAĞAN"

sözcükleri dirilmeleri ve Türkçe anlam zenginliği yaratmaları için sıra bekler gibidir.

Bu Haritalar üzerinden belirtim ve seçim serbest olmalıdır. Fakat hür amatörler dışında azlık ve bu işe kendini vermiş, Türkiye ölçüsünde bir DİL KURMAYI bulunması gerekir. Amatörlerden, Üniversite ve Kültür kurullarından, Devlet, Meclis, İş ve Halk katlarından yapılmış dilek ve teklifler bu DİL LABORATUARInda elden geçirilir. Bulunan ve uygun görülen her karşılık veya karşılıklar serisi, bütün Türkiye basın, kültür, devlet, iş, amatör ve kamu katlarına yayınlanır. Bu, birincisi çevreden merkeze, ikincisi merkezden çevreye işleyecek olan eleşme (ıstıfa) makinesi, en demokratik biçimde dil otoritesini kuracağı gibi, keyfî uyduruculuğu önleyecek, Dilimizin kendi yapısına uygun olarak, kendi elle tutulur prensip, yol ve kurallarına göre gelişimini sağlayacaktır.

"Bu gerekli midir?" sorusunun cevabı, Dil Devrimciliği problemimizin incelenmesinden de bulunur.

"DİL DEVRİMİ" NE DEMEKTİR?

Şunu soralım: Bugün dilimizi kendilerinden arıtmaya çalıştığımız Farsça ve Arapça sözcükler niçin benimsenmiştir. Medreselerde veya dergilerde okunduğu için mi? Oysa, o zamanki okur yazarlar nisbeti binde bir bile değildi.

Halkımız, Acem ülkesi üzerinden İslâm Medeniyetine girdiği için, "OD" varken "ATEŞ" sözcüğünü Acemden, "TANRI" varken "ALLAH" sözcüğünü Araftan almıştır. Bugün aynı yabancı sözcükler akını; Batı Medeniyeti ile, Batı Dillerinden geliyor: Oto, kamyon, buldozer, atom, hidrojen, vapur, şimendüfer, elektrik, motor, ampul, kablo, radyo, filim, sinema, artist, kosfüm, parfüm, hatta Hollywood, gangster, sportoto, NATO, Parlamento. Senato, strip-tiz, pavyon, kimse farkına varmadan içimize işliyorlar. Bu aman vermez akını hiçbir "Arı dil"ci aydın, hiçbir özleştirici okul durduramaz. Bin yıllık hocayı "Profesör", beş yüzyıllık "paşa"yı "general" olmaktan kim alakoyabildi? Bir yanda Birleşmiş Milletler, Avrupa Ekonomi Birliği, Ortak Pazar kaynaşmaları sürüp giderken, ister istemez insanlık için "BİRLEŞİK" sözcükler, gittikçe artan kavramlar "BİRLİĞİ" ve en sonunda az çok ortak bir dil yayılacaktır.

Öyleyse, bizleri kırıp geçiren "Dil Devrimciliği", "arı dil" özleştiriciliği bir anlamsızlık mıdır? Hayır. Ama 1- Türkçenin tarihsel gelişimi, 2- Dünya dillerinin gelecekteki durumu bakımından, dil titizliğimizin anlamı gerçekten bilince çıkarılmış mıdır? İşte, yine hayır.

Türkçenin geçmişinde; uydurulmuş Osmanlıca, halk düşmanı aydınların Arapça ve Farsça sözcükleri, kayır-

malarıyla doğmuştur. Arapça, Acemce sözcükler, Manevî-Yüce (becerî, asil, ince, temiz, yüksek) anlamlara "tahsis" edilmişlerdir. Aynı sözcüklerin tam Türkçe karşılıkları ise, maddî - Alt (hayvanî, bayağı, kaba, pis, alçak) anlamlara kullanılmıştır. Birkaç örnek verelim:

Arapça "LİSAN", Türkçe "DİL" sözcüğünün tüm karşılığıdır. Öyleyken, bugüne dek Lisan sözcüğü, kültür dili, insanlarca konuşulan manevî dil yerine kullanıldı. Dil dendiğinde ise, ağızımızdaki et parçası akla getirildi. "DİL" sözcüğü bir suçlu gibi, yeni yeni rehabilitasyona (itibara) kavuşturulabiliyor.

Arapça "AKIL", Türkçe "US" sözcüğünün tüm karşılığıdır. Ama bugün "USLU" kişi "akıllı" kişi değil; akli çocuk olup, başkasının akli ve dileğine ya da kuralına boyun eğen, yatkın kişi anlamına gelir. Akıllı kişi ise, tam uslunun tersi, düşüncesini ve dileğini başkalarına dayatmayı bilen, sözü dinlenen, uyulacak kurallar koyan kişi sayılır. Batıya yöneli de, "akıllıca" yerine "RASYONEL" sözcüğü geçti.

Arapça "KADEME", Türkçe "AYAK" sözcüğünün tüm karşılığıdır. Öyleyken, Kadem sözcüğü "UĞUR" anlamına gelir. Ayak ise, kaba, hantal bir uzuv kalır. Batı etkisi altında kadem de, uğur da,, yerlerini ŞANS, MASKOT gibi Frenkçe sözcüklere bırakıyorlar.

Arapça "RE'E" Türkçe "Baş" sözcüğünün tüm karşılığıdır-. RE İS sözcüğü, sosyal başbuğluk anlamını kazandı. Baş, vücudun bir parçası olarak kaldı. Ancak son yıllarda, dilciliğimizin olumlu bir çabası olarak, "reis" yerine "BAŞKAN" sözcüğünü yerleştirmeye çalışıyoruz. Batı etkisiyle giren "ŞEF" in tuttuğu yer ise, bir türlü değişmiyor.

Arapça "RAYİHA", Türkçe "KOKU" sözcüğünün tüm karşılığıdır. Ama bugün bile birşeye, "kokuyor" dedik mi, pis koku anlaşılır. Güzel çiçek kokuları Osmanlıcada "ITIR", "RAYİHA" idi. Batı etkisi ile Frenkçe "PARFÜM" üstün geldi.

Arapça "CİLD" sözcüğünün tüm karşılığı, Türkçede "DERİ"dir. Ama hâlâ insan derisine cilt demeden edemiyoruz. Deri dedik mi, en çok hayvan postu, ayakkabı, kösele ya da meşini aklımıza geliyor. Cilt, kitap, manevî, asil nesnenin derisidir. Bu konuda da, Batı etkisiyle VO-LÜM, TOM sözcükleri aydınlar diline sızıyor.

Türkçenin geçmişi ile ilgili bu açıklama, Dil Devriminin, Türkçeyi kötülenmekten kurtarma anlamına gelmesi gerektiğini göstermektedir. Gelelim, Türkçenin geleceğine.

Türkçenin Geleceği; kısaca dokunduğumuz geçmişinden bellidir. Şimdiye dek süregelen dil çabaları hep aydın kişilerimizin dilimizi zenginleştirmek için uygun gördükleri sözcüklere yazılarında yer vermeleri ve yeni sözcüklerin okullara devlet gücüyle sokuşturulması biçiminde oldu. Bu çabaların verimi olamazdı ve olmadı. Çünkü;

1- Millet dili, aydın kişilerin dili değildir. Hele okuryazarı kıt Azgelişmiş ülkelerde bu büsbütün böyledir.

2- Bir dilin gelişmesi, ancak o dilin kendi kuralları ve aygıtları ile olur. En soyut bilim terimleri bile o kural ve aygıtlarla sindirilir.

"Güneş Dil Teorisi"nin de bir "mağrurane ricat borusu" oluşu ondandır. Dилcilik adına meydana getirilen "Arı Türkçe"nin, daha şimdiden halkla, Osmanlıca kadar kopuşmuş olduğunu ve dilimizi iğnelediğini kabul etmemek mümkün müdür?

Dilimizin özleştirilmesinde, kural ve aygıtlar baştan aranmamış, ortaya konmamış, sözcük üretilmesinde gelişigüze ve başıboşluğa meydan verilmiş olduğundan, Dil Devrimciliği, Osmanlıcacılıktaki gibi, halktan kopmanın bir tatmin yolu sonucuna vardı. Bu sözlerimizle, akışa yön vermemiş iyiniyet ve çaba sahiplerini tarizde bulunmak istemeyiz. Ne var ki, dil yapısının anahtarları bulunamadığı, önemle ortaya konup dikkatle uygulanamadığı için, Bilinçli Dil Devrimciliği, halktan kopma akıntısının güçlü anaforu içinde kayboldu. Bu durumda, Osmanlıca "Medrese Züppeliği" sayılırsa, şimdiki

"Özleştiricilik" de, bir "Uydurca Züppeliği" ile halk düşmanlığını maskeleyen tehlikesi yaratmış, "Frenkçe Züppeliği" ile elele vermiştir. Osmanlıca gibi bu Uydurca ve Frenkçe züppeliği de, Türkçede ya "aşağılık kompleksi", ya da "aşağılık duygusu" yaratır-.

Türkçe, ne her ağızdan anlaşılmayan ayrı bir dil konuşulan BABİL KULESİ, ne de bütün dillere kapalı bir ÖLÜ GETTO olmalıdır. Yeni sözcük yollarını gösterdik, Türkçenin yabancı sözcükleri kendi içinde SİNDİRİMİ de, söz yaratma cihazları kadar basit ve sağlamdır.

Türkçenin Yabancı Sözcükleri SİNDİRİMİNE Örnekler

Yabancı Söz Tüm Türkçeleşmiş ise: Türkçe seslendirilmiştir. TÜRKÇE SESLENDİRME, her heceyi bir sesli harfe bağlar ve her sözcükte bir tek tip sesli bırakır (ya kalın sesliler: A, I, O, U, ya da ince sesliler: E, İ, Ö, Ü,). Örnek:

Fransızca Frank, Türkçede Firenk olur, Fransızca Anglez, Alman, motör, Jaket, Türkçede İngiliz, Alaman, Motor, Ceket olur. Farsçada MEHTÂB ve PENCÜŞENBİH, Türkçede MAYTAP ve PERŞENBE olur. Arapça, MUHAMMED, ÂİŞE, SÜKKER, Türkçede Mehmet, Ayşe, Şeker olur.

Bunlar artık tüm Türkçe olmuş sözcüklerdir. FİLM, Fransızcadır, FİLİM Türkçedir. AKL Arapça, AKIL Türkçedir. Böylece Türkçenin harika fonetik değirmeninde Öğütülmüş sözcük, Türkçenin öz malıdır, Türkçe fonetiğe uygun yabancı sözcüklerin en kolay benimsenmesi bundandır. RADYO, ATOM gibi.

Yabancı Söz Tüm Türkçeleşmemişse: O zaman, dilimiz o sözü, "Sen yabancısın!" derce damgalar. Fransızca ŞOKOLA olduğu gibi ŞOKOLA olarak kalabilirdi, ÇİKOLATA olmuştur. Arapça VAKT, VAKIT biçimine girebilirdi, VAKİT olmuştur. "I" yerine sözün yabancılığını yüzyüne vuran "İ" harfiyle seslendirilmiştir. Kurala uymayan konuşmaya "Ermeni Türkçesi" diyoruz. Türkçe yabancı sözcüklere kolay kolay teb'alık hakkı vermiyor. Buna da saygı göstermemiz gerek.

TÜRKÇENİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Türk atalarımız, bize Türkçeyi bıraktıkları için atalarımızdır. Türkçe de her dil gibi, atalarımızdan beri başlıca iki etki altında gelişti:

- 1- Halk etkisi,
- 2- Medeniyet etkisi.

Her modern dil, içinden çıktığı halkın ve içine girdiği medeniyetin yarattığıdır. Bir medeniyetin "Dile Gelmesi" için, "Halka İnmesi" şarttır. Onun için, Medeniyet Etkisi bile, son duruşmada halka uymakla, Dilde Demokrasi ile başarı kazanır-.

Atalarımız Horasan Erleri, Acem kapılarından Arap-İslâm Medeniyetine girdikleri için, Anadolu Selçukluları, Bilim Dilinde Arapçaya, Edebiyat Dilinde Farsçaya kapıldılar. Bu dışarıdan (halkın dışından) ve yukarıdan (yabancı medeniyetle temas eden halkın üst tabakalarından) gelme etki ister istemez iğreti kaldı. Türk akınları Anadolu'da yerleşir yerleşmez, Türk dili de aşağıdan ve kendiliğinden Anadolu yağınlarına maledildi.

Selçuklular yıkılırken, Türk Kültüründe Kırşehir Üçüzleri öne geçtiler:

- 1- Hacı Bektaş; köy çalışanlarının teşkilâtı,
- 2- Ahi Evren; kent çalışanlarının teşkilâtı,
- 3- Âşık Beşe; aydın ülkücüler adına el ele verdiler.

Bu üç ülkücünün taşıdıkları bayrak BİRLİK idi. Onların baş tuttıkları akım, Türkçeyi halk birliğinin RUHU yaptı.

Bu ruhla Selçuk yıkıntılarının üstünde yepyeni bir yapı kuran Osmanlılık, ister istemez Türkçeyi resmi dil yaptı. Birliği derleyen Osmanoğulları, yıktıkları İslâm ve Hıristiyan derebeyliklerinin medeniyetine kul olmayacak kerte-de güçlü idiler. Başka dil bilmeyişlerinden utanmayacak ve başka dil kullanmak zorunda kalmayacak ölçüde, çevrelerinde, Türkçe konuşan halkta, dayanak buldular.

Bu Tarihsel ve Sosyal Durumda, Türkçenin tutunmaması olamazdı. Sultan Veletlerin "İptidaname" ve "İntihaname"leri, Çanakkalelilerin "Ahmediyye" ve "Muhammediyye" leri yazı diline taşan büyük Türkçe denemeleri oldu. Ahmet Kırşehirli'ler, Türkçenin de Arapça ve Farsça denli güce ulaşabileceğini ispatlamak üzere binlerce mısralık eserler yarattılar. Onların havası, "Mevlût" Destanını halkın içinde bugüne dek yaşayan anıt emek yaptı. "Âşık Beşe Tarihi" gibi en güzel, uydurmasız, tertemiz Türkçe, yaratışlara yol açtı. İlk Osmanlılık, anadan doğma ilkel halkçı, Türkü de, Türkçeyi de üstün getirdi.

Sonra, Osmanlı'nın ilkel göçebe demokrasisi de derebeyleştiççe, Türkçe de soysuzlaştı. Üst sınıflar, Türkiye halkından koştukları ölçüde, Türkçeyi aşağı ve kötü dil yerine koydular. Türkleri, "Etrâk'i bî idrâk" (anlayışsız Türkler) diye horlamaya dek cüret bulan Arapça; Medrese, Acemce; Divan sözcüleri, kendileri nasıl halka yad düşerek yükseldilerse, tıpkı öyle, Türkçeye yad düşen ve yukarıdan bakan bir uyduruk dil icat ettiler. Şimdiki sözde "Öz Türkçeci dil"i andıran kast dili Osmanlıca, şöyle bir ayırım yaptı:

1- Arapça-Farsçadan gelme sözcükler Manevî (insancıl, asil, ince, genel, yüksek, soyut) anlamlara ayrıldı,

2- O sözlerin Türkçe karşılıkları Maddî (hayvancıl, ba-yağı, kaba, pis, alçak, somut) anlamlara doğru itildiler. Birkaç örnek verelim:

Yabancı Sözcük:

- 1- İZDİVAÇ (İnsanın evlenmesi)
- 2- ZEVK (manevî lezzet)
- 3- ELEM (ruh acısı)
- 4- HALÂVET (yüz tatlılığı)
- 5- FAKİR (tabii züğürtlük)
- 6- EVLÂT gözüyle bakmak (bakılanı benimsemek)

Türkçe Karşılığı:

- 1- EŞLEŞME (hayvanın evlenmesi)
- 2- TAD (Madde lezzet)
- 3- ACI (beden elemi)
- 4- TATLI (yeme, içmede)
- 5- ZÜĞÜRTLÜK (küçülütücü fakirlik)
- 6- ÇOCUK gözüyle bakmak (bakılanı küçümsemek)

Bu ayrımlar, "nüans farkları" ihtiyacı olarak açıklanıp geçiştirilebilir mi?

Önce, elbet Türklerin içine girdikleri yabancı medeniyetleri benimsemeleri, medeniyeti göçebelikten yüksek ve değerli bulmaları, ayrımların sırf Teknik gerçekleri arasına girer. Orjinal Medeniyet kuranlardan Araplar Arapçayı (Romalılar Lâtinceyi, Yunanlıları Grekçeyi) bütün eski medeniyet dillerinden üstün tuttular. Ortaçağ Avrupa Barbarları, Kapitalizm denilen Orijinal Medeniyet doğuncaya değin, kadim Medeniyetin dilini (Lâtinceyi) üstün kültür dili saymakta Türklerden aşağı kalmadılar. Ancak orijinal Batı Medeniyeti doğunca, Avrupa'nın her bölgesinde halkın dili, MİLLET DİLİ olarak üstün çıktı.

Ancak neden hep yabancı sözler ince ve insancıl anlamlıdır da, bunların Türkçe karşılıkları hep kaba ve hayvancıl duruma sokulmuşlardır?

Dilimizde fark yaratma, toplumumuzda Halkı ve dolayısıyla Halk Dilini hor görmekten ileri geldi. Yoksa Halk Edebiyatımız, medrese ve divan edebiyatından nüansça daha az zengin olacak değildi.

Yunus'ların, Karacaoğlan'ların Türkçeleri, yazı dilimizin bugün dahi ulaşamadığı incelikte nüanslarla doludur.

Yazı ve Konuşma dilleri arasındaki uçurum, yalnız medeniyetin etkisi ile açılışaydı, ilk Osmanlı göçebe Türkleri, Arapça ile Acemcenin daha çok etkisinde kalırlardı. Oysa bunun tersini görüyoruz: Aynı Tarih olayları yazılırken, Osmanlı ile Dirlik Düzenini soysuzlaştırmadıkça Türkçe, "Âşık Beşe Tarihi"nin dili kadar tertemizdir. Sonra Osmanlı Derebeyleştikçe, Hoca Sadettin'in Tarihi anlaşılmaz Acem düzmesi süslü lâkırdılarla dolacaktır.

Meşrutiyetten beri sürüp gelen dil savaşımız, hep Türkçe sözcüklerimizi o (maddesel, hayvansal, bayağı, kaba) durumlarından kurtarıp, daha (manevî, insancıl soylu, ince) kullanılışlara alıştırmak uğrunda güdülmüştür. Buna TÜRK DİLİ KURTULUŞ SAVAŞI adını vermek yanlış olmaz. "Tatlı, Acı, Baş, Dil" gibi sözcüklerimiz.. git-tikçe Mecazi-Mânevi anlamlara ısındırıldılar. Resmi edebiyatımıza girebildiler. Nüans kaybımız oldu mu? Bunun ötesinde meydana gelen nüans karışıklığı, yukardan beri anlata geldiğimiz yollardan, sözde "Arı dil", "Öz Türkçe" diye öne sürülen, gerek solcu, gerek sağcı DİL IRKÇILIĞI zorlamalarından doğmuştur.

Uğradığı bütün işkencelere rağmen, yine de Türkçe halka ısınıldığı ölçüde sadeleşip güzelleşiyor. Halka içten yad kalanlara gelince; onlar "Sosyalist" bile geçinseler, ancak halka yabancı uydurcaya düşüyorlar.

TÜRKÇECİLERİN İKİ HASTALIĞI

Türkçede gerek Harf, gerekse Dil "DEVİRİM" denemelerini teorik ve pratik yetkiyle 80 yıl önce yapan bilgin Şemsettin Sami, ancak Fransızca olarak şunları yazabilmişti:

"Millî izzet'i nefsimizi incitmeksizin denilebilir ki, Osmanlıların dili formasyon (biçimlenme) durumunda olan bir dildir. Bu dil, bir yüzyıl önceki dil değildir ve şüphesiz, gelecek yüzyıl içinde de, bugün olduğu gibi kalmayacaktır... Edebiyat dili olarak çok daha sadeleşmekte ve kolaylaşmakta, bilim dili olarak çok daha tamamlanmaktadır. Modern edebiyatın temel olan İstanbul ve büyük şehirler şivesi, Türk lehçelerinin şüphesiz en güzeli ve en soylusudur." (Öncöz, Dictionair Turque-Francais).

Bu gelişim, Türkçenin, aşiret dili, saray dili, ümmet dili olmaktan çıkarak, Millet dili olmaya başladığını gösteriyordu. Türkiye, Batı Medeniyetinin etkileri altında derebeyleşmekten kurtulup milletleşiyordu. Milletleşmek; derebeyi azınlığından daha geniş halk yığınlarının modern düzene doğru dile gelmesi idi. Türkiye'nin, Kapitalizme Yabancı Sermaye etkisi altında girişi, dilimizde henüz bir türlü geçiştiremediğimiz ik zıt yapmacık yarattı:

- 1- Aşağılık kompleksinden doğan dil UYDURUCULUĞU,
- 2- Aşağılık duygusunda doğan dil KAYDIRICILIĞI.

Bunları kısaca gözden geçirelim:

I- DİL UYDURUCULUĞUMUZ: Yaratıcı olmayışımızdan ileri geliyor. Hayatta, bilimde, iddialarımız çapında orijinal bir yaratış meydana getiremeyince, fikir yoksulluğumuzu lakırdı gevişi ile unutturmak, unutmak istiyoruz. Katılış çabasında bulunduğumuz Batı Kültürlerine benzemek için Aydınlarımız, ne bir icat, ne de bir keşif yapamayınca, sözcükler uydurma yolunda boş vakitlerini dolduracak, iş ve zihinlerini, ruhlarını teselli edecek oyalanma arıyorlar. Türkün yarattığı her nesne ve anlam, Öz Türkçe karşılığı ile beraber doğar. Eski Yeniçeri, Top, yeni "Gecekondu", "Dolmuş" gibi. Bir nesne ve fikir yaratamayınca, laf icat etmeye, "Öz Türkçe" sözcükler keşfetmeye kalkışıyoruz. Bunu gösterecek birkaç örnek saymak oldukça kolaydır:

"FİKİR", iyi kötü en ücra köye dek girmiş, Türkçeleşmiş, Arap ona "FİKR" der, biz Fikir yapmışız. Şimdi onu silip "Düşün" sözcüğünü yazıyoruz. "HAYAT" artık herşeyi ile Türk. Onu at, "Yaşam" diye kakafonik laf et. "HÜR", hem kısa, hem en yaygın Türkçedir. Onu kazı, ne olduğu belirsiz. "Özgür"ü öne sür. Vaktiyle USÛL denirdi. Halk "Usulle yap" diye almış, yorumlamış. Modern bilimde Metod deniyor. Türkçesi "Yol" olabilir. Hayır, ille de "Yöntem" kabul edilecek. "TABİİ" sözcüğünü beş yaşındaki çocuğumuz rahatça kullanıyor. Yok, "Doğa" ile değiştireceğiz. FAYDA, Türkçeleşmiş. Bir nüansı, Türkçe "Yararlılık" da var. Onu da bırakıp "Çıkar" sözcüğünü diretiyoruz. Oysa "Yarar", olumlu-iyi-faydalı, "Çıkar" ise, olumsuz-kötü-faydalı şeye demiş Türkler. Demek ki burada yaptığımız, açıkça dilin anlam zenginliğini baltalamak oluyor. "ZARURET", haminninelerimizin bile kullandığı "Zarurî"den yumuşamış, sokulmuş dilimize. Bütün yazarlarımız, gözlerini kapayıp vazifelerini yaparca, nereden aldıkları bilinmeyen bir emir, aldığı gibi, "ZORUNLULUK" lafına sarılmış bulunuyor. Oysa "ZOR", Türkçeleşmiş acemce bir sözcüktür. Şecere meraklısı dil ırkçılığına hiç gelmese ge-

rek. Hayır, sonuna bir "UN" ekleyip, bir de "LULUK" katıp, dilimize uyan ahengini bozacağız. Toptan cahilliğimizi ve zevksizliğimizi yüzümüze vurmak isteyen bir kötü muzip çıkıp uydursa, bu zurnalı "Zorunluluk" tan daha ucube sözcüğü bulamazdı.

Bütün bu çabalarla ve uydurca sözlerle, "Düşün", "Yaşam", "Yöntem", "Doğa", "Sorun" derken, hep "Fikirsizlik", "Metotsuzluk", "Meselesizlik" yüzünden "Hayattan" koptuğumuzu ve "Tabiiyetten çıktığımızı ortaya koymuyor muyuz? Dilimizin eksiklikleri, dilimizden değil, Yaratma eksikliğimizden geliyor. Yaratıcılıkta, keşifte, icatta geriliğimizi, söz uydurma ile yenemeyiz. Medeniyete "Uygarlık" demekle, dilimizi, dolayısıyla kafamızı bir az daha karıştırmaktan başka birşey yapmış olmuyoruz. Dilde ve düşüncede kargaşalıktan kurtulabilmek için, İşte (Üretimde-Kültürde) yaratıcı olmaya çalışmak birinci şarttır. Aşağılık kompleksimiz, ancak keşifçi ve icatçı emeğimizle giderilebilir. Dilde yaratıcılık ise, yukarda genişçe açıkladığımız gibi, dil prensip ve kurallarına uymakla mümkündür, gelişigüzel uydurmakla değil.

II- DİL KAYDIRICILIĞIMIZ: Yabancı diller karşısında aşağılık duygusuna kapılmamızdan ileri geliyor. Başka dillerdeki söz, nüans zenginliğini, o dili konuşanların yaratıcı emek ve çabalarından değil de, dilin kendisinden gelmiş sayıyoruz. O zaman, yabancı dillerden ne denli çok sözcük ve kuralı Türkçeye kaydıra bilirsek o denli mühim iş yapmış olduğumuza inanıyoruz. Vaktiyle Arap-Acem sözcüklerini kurallarıyla almıştık. Yeni kurtulduk. Kapitalizme Yabancı Sermaye etkisi ile girildiği için, Batı sözcüklerini ve dil kurallarını Türkçeye kaydırmakta, ölçü bilmiyoruz. "Medrese"ye karşı, modern "Mektep" tutmuştu. Frenkçede mektebe "EKOL" deniyor ya.. "Okunmak"tan "OKU"nun bir "L" katarak okul yap-

tık. Oysa yukarıda gördüğümüz gibi, "L" Türkçede pasif eylem kapısıdır. Onu, Fransızca soneki "EL, AL" kuralı biçimine soktuk. Bu sonekin Türkçedeki karşılığı ise, "SEL, SAL"dır, "uySAL", "toplumSAL"daki gibi. Tabiat sözcüğünü de, "DOĞA" yapınca, "Tabii" yerine "DOĞASAL" demek gerekirdi, Frenkçeyi andırırsın diye "DOĞAL" kullanılıyor.

Ama kullanan kim? Bir avuç aydın. Ya halk? Halk ne yaparsa yapsın. Demek ki dil kaydırıcılığımız da, uyduruculuğumuz gibi, halkı hiçe saymaktan ileri geliyor.

Dilde uydurma ve kaydırmayı önlemek için birinci şart Yaratıcı Çalışma, ikinci şart ise Halka Saygı beslemek, sözde ve biçimde kalmayan Gerçek Demokrasiyi içe sindirmektir. Ancak bilincimizde ve altbilincimizde kıyasıya demokratlaşabildiğimiz, halka katışıksız inandığımız ölçüde, dilimize ve ruhumuza sinmiş olan aşağılık duygusunu temizleyebiliriz.

İşin bu can alacak yanını belki de herkes biliyor ama nedense bu, uygulamada hep unutuluyor. O yüzden Türkçemizin gelişmesi, demokrasi savaşımızın dışında, büyük hak yığınlarımızın ötesinde, bir avuç aydınlar çekişmesi kılığında soysuzlaştırılıyor. Herşeyimizde olduğu gibi, dilde de, skolastiğe, spekülasyona düşülüyor. Soyut, kuru söz oyunları ile meselenin özüne (Dilin insanlarca konuşulup anlaşmak için olduğuna) yan çiziliyor. Türk milletine Türkçe öğretmek de, Medresede yabancı dil öğretmeye çevriliyor.

BİRKAÇ DENEME

Bilim Dili, Medeniyet TERİMLeri ile zenginleşir. Ancak en soyut terimler için de, yine önce Türkçemizin kendi varlığı gözönünde tutulmalıdır. "Öz Türkçeci"lerimiz ise Türkçede yok olan terimleri varetmekten çok, var olan, ya da olağan terimleri yok etmeye uğraşmaktadırlar. Birkaç örnek verelim;

Batı dillerinde "Kantite" (Osmanlıcası, "Kemmiyet") ve "Kalite" (Osmanlıcası, "Keyfiyet") sözcükleri var. Kalite sözcüğü artık bezirganların ağızından sokak reklâmlarına dek düştü. Onu bilmeyen şehirli Türk kalmadı. Buna göre, Radyo ya da Atom sözcükleri gibi, o da olduğu gibi kullanılabilirdi. Türkçesini kullanmak istiyorsak, bilim, hele felsefe dilinde, o birbirinden çıkmakla birlikte birbirine zıt anlamlı Kalite-Kantite sözcüklerinin mantık dengesini dosdoğru veren iki eski sözcük pekâlâ diriltilebilir. Kantite'nin öztürkçe karşılığı NEÇELİK, Kalite'ninki ise NİCELİK'tir Şimdi, bu güzel denge yerine, Kalite karşılığı olarak "nitelik" diye bir terim kullanılmaya başlandı. "Nite" "Nitekim"den mi gelir? Bilinmez. Oysa "Nice" anlamıyla birlikte eskiden beri yaygındır. "Nicedir ol hikâyet" deyimi anlatılanın kalitesini belirtir. Bugün de halk, "Halimiz nice olacak?" der. Şimdi, "Nice" gibi anlamı açık, yerinde, yaygın ve yaşayan Türkçe sözcük oportada dururken, onu bırak, kimsenin duymadığı, kullanmadığı bir

"Nite" sözcüğünü ileriye sür. Bu uyduruculuktur. Ayrıca bilimsel terim ahengini de örseler.

"Nice" sözcüğü, açıkça "Kalite" anlamında iken, "Kantite" miktar anlamında kullanılıyor. Oysa sayı gösteren sözcüğümüz, "Nice" değil, "NEÇE"dir. Halk, "Neçe yıllar geçti" derken kaç yıl geçtiğini, "Nice" yıllar geçti" derken de hangi kalitede, nasıl yıllar geçtiğini anlatır. "Nitelik" sözcüğünü keyiflerince uyduranlar, böylece hem yanlış bir terim kaydırmışlar, hem de temiz, anlaşılır Türkçe sözleri, bilerek ya da bilmeyerek öldürmeye, hançerlemeye girişmişlerdir.

Bu örnekte gördüğümüz mantık dengeliliğini, dil ahengi ile bağdaştıran başka birçok öztürkçe deyimler de hergün katledilmekte ya da diriltilmeyip gömülmektedir. Bir örnek daha verelim:

Batı dillerinde "Obje", "Süje" deyimleri bilimsel terimdirler. Tıpkı, Radyo ya da Atom sözcükleri gibi aynen kullanılabilirler. Ancak, onların Türkçe dengeli karşılıkları yok değildir. "Obje"nin tüm karşılığı "NESNE"dir. "Süje" ya da "Sübjekt"in tüm karşılığı da "KİMESNE"dir. Obj-Süje gibi kullanımı ahenkli Nesne-Kimesne sözcükleri Türkçede daha iyi anlaşılır. Batılı OBJEKTİF sözcüğü Türkçede kolaylıkla "NESNECİL" olabilir. Batılı SÜBJEKTİF sözcüğü de "KİMESNECİL", ya da "KİMSECİL" olabilir. "Evcil", "İnsancıl" gibi tatlı tatlı Türkçe deyimler veren "CİL-CİL" soneki dururken, Fransızca "el" sonekini kullanarak yapılan "NESNEL" uydurması, yersiz ve dilimizin yapısına aykırıdır.

Batı dillerinde Lâtinceden olduğu gibi kalmış, bırakılmış terimlerin de Türkçede uygun karşılıklarını bulmak güç değildir. Felsefe ve bilim dilinden birkaç örnek verelim:

Lâtinçe	Osmanlıca	Türkçe
a priori	(mukaddem)	Öncüleyin
a posteriori	(muahhar)	Sonculayın
in vitro	(tecrübe kadehinde)	camda
in viva	(vücut içinde)	Canda

Bütün bu ve benzeri durumlar, Türkçeyi Başıboşluktan ve Başıbozukluktan, sıradan ya da dâhi diye bilinen kişiler elinde işkenceye uğramadan kurtarmanın önemini ve ivediliğini gösterir. Türk Dil Kurumu'nun bu işi kavrayıp gereğini yerine getirdiği söylenemez. Hiç değilse, daha hür ve toleranslı gerçek, bilimsel tartışmalara gölge edilmemelidir.

Türkçemizin yeni anlamlara karşılık bulma işinde bulunmaz elverişli aygıt ve avadanlıklarına örnekler verdik. Dilimizin, yabancı sözleri ÖĞÜTÜM ve yerli sözcükleri ÜRETİM olanakları, bilimsel çabayla hiç işletilmedikleri halde, büyüleyicidir denilebilir. Örneğin her dilin kendisinde bulunmayan harflerini bulunanlara çevirir. Her sözcüğü, kısa heceyle ve mutlaka ya ince (e-i-ö-ü), ya da kalın (a-ı-o-u) seslilerle kurmak, Türkçeye vergi bir ahenk saltanatıdır. Dikkatle bakınca görülür. "MÂYE" Farsçadır, "MAYA" değirmenimizden geçmiş, Öğütülmüş Türkçedir. "Atom" hiç yadırganmadan Türkçe olmuştur. "Bomb" sesli harfsiz bir "b" ile bittiği için Türkçe değildir. Ama "BOMBA" kılığında öğütülüp, Türkçeleştirilmiştir. Böylesine basit ve sağlam bir değirmenle, Türkçe bütün dünya dilleri sözcüklerini ihtiyaç duyduğunda kendine maledebilir. Bu yoldan, İnsanlığın genel gidişi içinde, Uluslararası Dil Birliğine sarsıntısız ulaşılır. Boşa harcanan değerli emeklerimizle de, düşünce enerjimizi ve yaratma gücümüzü arttırmış oluruz.